

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Milja Kekkonen ja Heta Latvala

**KESTÄVÄN KEHITYKSEN EKOLOGISEN
ULOTTUVUUDEN OPETTAMINEN VARHAIS-
KASVATUKSESSA**

Opas varhaiskasvatukseen

Sosiaali- ja terveystieteiden
2021

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Milja Kekkonen ja Heta Latvala
Opinnäytetyön nimi	Kestävän kehityksen ekologisen ulottuvuuden opettaminen varhaiskasvatuksessa
Vuosi	2021
Kieli	suomi
Sivumäärä	63 + 1 liite
Ohjaaja	Aira Bragge

Opinnäytetyön tarkoituksena on suunnitella vaasalaiselle Teeriniemen päiväkodille kestävään kehitykseen keskittyvä opas. Oppaan tavoitteena on lisätä kestävään kehitykseen liittyvää opetusta varhaiskasvatuksessa. Opas on suunniteltu 3–5-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmälle. Opinnäytetyö sisältää tietoa kestävästä kehityksestä sekä sen opettamisesta kasvatus- sekä opetusmallien näkökulmasta. Opas tuo helppokäyttöisiä menetelmiä, joiden avulla opettaa kierrätystä, kestävää kuluttamista sekä uusiokäyttöä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyössä käsittelemme kestäväan kehityksen ulottuvuuksia, erityisesti ekologista ulottuvuutta sekä kestäväan kehityksen kasvatusta ja ympäristökasvatusta. Syvensimme teorian käytäntöön soveltamista oppimisen mallien (oppimisen kehän ja havainnoimalla oppimisen) avulla. Oppaassa käsitellään uusiokäyttöä, kierrättämistä sekä kuluttamista.

Opinnäytetyössä käytetyistä tutkimuksista selvisi, että lapset, joille on osana varhaiskasvatusta opetettu kestäväa kehitystä, ovat omaksuneet kestäväa kehitystä huomioivat tavat osaksi arkielämää sekä toimintatapoja. Tämän vuoksi kestäväa kehitykseen liittyväa opetusta on tärkeää toteuttaa varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön opas vastaa tähän tarpeeseen antamalla varhaiskasvatukseen valmiiksi suunniteltuja leikkejä sekä muita tutkivia menetelmiä kulutuksen, kierrätyksen sekä uusiokäytön oppimiseen.

Avainsanat varhaiskasvatus, kestävä kehitys, kestäväan kehityksen kasvatusta, ympäristökasvatus, oppiminen,

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaaliala

ABSTRACT

Author	Milja Kekkonen and Heta Latvala
Title	Teaching the Ecological Dimension of Sustainable Development in Early Childhood Education
Year	2021
Language	Finnish
Pages	63 + 1 Appendix
Name of Supervisor	Aira Bragge

The purpose of this bachelor's thesis is to plan and create a guide on sustainable development for the Teeriniemi daycare centre in Vaasa. The aim of the guide is to increase the teaching of sustainable development in early childhood education. The guide is aimed for a daycare group of 3- to 5-year-olds. This bachelor's thesis includes information on sustainable development and the different education methods through which it can be taught. The guide provides easy-to-use methods with which recycling, sustainable consumption and reusing can be taught in early childhood education.

The following topics are dealt with in this bachelor's thesis - the dimensions of sustainable development, especially the ecological dimension as well as education for sustainable development and environmental education. The theory was applied in practice by using two teaching models, the cycle of learning and learning through observation. The guide covers reusing, recycling, and sustainable consumption.

The studies utilised in this bachelor's thesis show us that children who have received education for sustainable development as a part of their early childhood education, have embraced the acting models that take sustainable development into account within their everyday life and customs. Due to this, education for sustainable development is a vital part of early childhood education. The guide assembled as a part of this thesis meets the need of education for sustainable development by providing planned and ready for use games and other investigative methods for learning sustainable consumption, recycling, and reusing in early childhood education.

Keywords early childhood education, sustainable development, education for sustainable development, environmental education, learning

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	1
ABSTRACT	2
1 JOHDANTO	7
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	9
3 PROJEKTI JA PROJEKTIN VAIHEET	12
3.1 Opinnäytetyön vaiheet	12
4 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	16
5 VARHAISKASVATUKSEN PERUSTEET	18
6 AIEMPAA TUTKIMUSTA.....	20
7 KESTÄVÄ KEHITYS.....	24
7.1 Kestävän kehityksen ulottuvuudet.....	25
7.1.1 Ekologinen ulottuvuus.....	25
7.1.2 Taloudellinen ulottuvuus.....	27
7.1.3 Sosiaalinen ulottuvuus	28
7.1.4 Kulttuurinen ulottuvuus	29
7.2 Kestävän kehityksen kasvatus	30
7.3 Ympäristökasvatus.....	33
7.4 Kestävä kehitys, kestävän kehityksen kasvatus ja ympäristökasvatus	36
7.5 Pedagogisuus kestävän kehityksen opettamisessa	37
7.6 Kestävä kehitys Vaasassa.....	39
7.6.1 Yhteistyökumppanin energiaviikko	41
8 OPPIMINEN	43
8.1 Oppimisen kehä	43

8.2	Oppiminen havainnoimalla	46
8.3	Osallisuus	47
9	PÄIVÄKOTIYHTEISTYÖ	50
10	OPAS.....	52
10.1	Opinnäytetyön opas; ”Ei (siihen) roskikseen!”	53
11	SOSIAALIALAN KOMPETENSSIT	57
12	EETTISYYS	59
13	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	61
13.1	Johtopäätökset	61
13.2	Jatkotutkimusehdotukset	62
13.3	Pohdinta.....	63
	LÄHTEET	67

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Opinnäytetyön keskeisten käsitteiden suhde toisiinsa	17
Kuvio 2. Kestävän kehityksen ulottuvuudet	23

LIITELUETTELO**LIITE 1. Opas**

1 JOHDANTO

Siegmarin ja Pensinin (2017) tutkimuksen mukaan koettu yhteys luontoon edistää kestävästä kehitystä huomioivaa käytöstä, ja Alicin (2013) tutkimuksen mukaan kestävästä kehityksen huomioiva kasvatusta ja opetus liittävät kestävästä kehityksen pysyväksi osaksi lapsen sekä lapsen kautta hänen läheistensä elämää. Kyseisten tutkimusten tuloksien tukemana koemme, että kestävästä kehityksen huomioimisen opettaminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää tulevaisuuden kestävästä yhteiskunnan kannalta. Kerromme tutkimuksista lisää luvussa 6.

Kestävästä kehitystä tukevaa elämää opettaessa lapsuudesta alkaen, lapsi oppii ja omaksuu kestävästä kehitystä tukevat tavat osaksi omaa elämää, eivätkä siihen liittyvät teot ja päätökset vaadi erityistä huomiota tai vaivaa. Positiiviset tavat, jotka on omaksuttu vaivattomaksi osaksi elämää pysyvät todennäköisesti henkilön elämässä pitkälle tulevaisuuteen, jopa koko elämän läpi. Näin siis kestävästä kehitystä tukevat elämäntavat auttavat huolehtimaan kestävästä yhteiskunnasta tulevaisuudessaakin.

Tässä opinnäytetyössä tarkastelemme kestävästä kehitystä monista eri näkökulmista keskittyen kuitenkin erityisesti ekologiseen ulottuvuuteen. Keskitymme ekologiseen ulottuvuuteen, sillä toisin kuin muut kestävästä kehityksen ulottuvuudet (taloudellinen, sosiaalinen sekä kulttuurinen) ekologinen kestävyys on helpompi ymmärtää lasten tasolla. Kestävästä kehityksen ekologinen ulottuvuus myös näkyy jo varhaiskasvatuksen arjessa muun muassa kierrätysmateriaalin käyttämisenä askartelussa. Ekologisen ulottuvuuden opettaminen on mahdollista ja helppoa opettaa konkreettisemmin kuin muita kestävästä kehityksen ulottuvuuksia, ja konkreettisuuden vuoksi sitä voi vaivattomasti muokata vastaamaan lasten ikätasoa.

Käsitlemme kestävästä kehitystä varhaiskasvatuksen näkökulmasta kestävästä kehityksen kasvatusta sekä ympäristökasvatusta avulla. Analysoimme kestävästä kehityksen kasvatusta ja ympäristökasvatusta käytännön opettamisessa Oppimisen kehä -mallin sekä havainnoimalla oppimisen kautta

Opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi valikoitui vaasalainen Teeriniemen päiväkot, sillä kyseinen päiväkot huomioi erityisesti energiakasvatuksen sekä kestävän kehityksen. Opinnäytetyömme lopputuotteena on opas, joka sisältää menetelmiä kulutukseen, uusiokäyttöön ja kierrättämiseen päiväkodissa. Opas on tehty erityisesti yhteistyöpäiväkodillemme.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa opas päiväkotiin kestävän kehityksen ekologisen ulottuvuuden opettamisesta ja huomioimisesta kierrättämisen, uusio-käytön sekä lajittelun kannalta. Oppaan aiheen rajasimme hyvin tarkasti, mutta opinnäytetyössämme tarkastelimme kestävää kehitystä laajemmasta näkökulmasta. Opinnäytetyömme aiheiksi valitsimme kestävän kehityksen, kestävän kehityksen kasvatuksen ja ympäristökasvatuksen. Aiheet ovat ajankohtaisia sekä tärkeitä ihmisten ja yhteiskuntien yhteisen tulevaisuuden kannalta, ja siksi koemme, että aiheiden tulee olla osa lasten maailmaa ja kasvatusta. Sanontakin kuuluu, ”lapsissa on tulevaisuus”, joten lapsille tulee opettaa, miten varmistaa hyvä ja turvallinen elämä tulevaisuudessa. Opinnäytetyöllämme pyrimme myös nostamaan esille kestävän kehityksen tärkeyttä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tarkastella erilaisia näkökulmia, joiden avulla opettaa ja huomioida kestävää kehitystä varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on myös koota selkeä ja monipuolinen opas päiväkodin käyttöön. Lisäksi oppaan on tarkoitus antaa menetelmiä varhaiskasvatukseen, jotka tukevat kestävän kehityksen opettamista arvona sekä toimintamallina lapsille. Oppaan tavoitteista ja tarkoituksista kerromme tarkemmin luvussa 10. Tavoitteena on tuoda opinnäytetyömme aihetta enemmän varhaiskasvatuksen arkeen esittelemällä sitä päiväkodin henkilökunnalle.

Kestävä kehitys jaetaan neljään kategoriaan: ekologinen-, taloudellinen- ja sosiaalinen sekä kulttuurinen ulottuvuus (Kestäväkehitys.fi 2020). Ulottuvuuksista kerromme lisää luvussa 7.1. Valitsimme opinnäytetyöhömmme kestävän kehityksen ulottuvuuksien näkökulman, koska se antaa kattavan kokonaisuuden kestävästä kehityksestä. Ulottuvuudet käsittelevät kestävää kehitystä ja sen ulottuvuuksia monipuolisesti, selkeästi sekä yksityiskohtaisesti. Opinnäytetyössämme keskitymme lähinnä ekologiseen ulottuvuuteen. Ekologinen kestävyys on jo integroitu osaksi päiväkotien arkena. Tämä kestävyuden ulottuvuus on myös

konkreettisin varhaiskasvatuksen näkökulmasta ja siksi helpoin lasten ymmärtää. Sitä on mahdollista muokata lapsien ikätason mukaan.

Opinnäytetyömme ja oppaamme tavoite on toteuttaa kestävä kehitys ekologisesti ulottuvuutta tukevaa toimintaa varhaiskasvatuslain määrittelemien tavoitteiden mukaisesti. Varhaiskasvatuslaissa näkyvät muutkin kestävä kehityksen ulottuvuudet. Varhaiskasvatuslaki (540/2018) määrittelee tavoitteet varhaiskasvatuksen toiminnalle. Lain tavoitteita voi jaotella kestävä kehityksen sosiaalsiin ja kulttuurisiin ulottuvuuksiin. Varhaiskasvatuslain ensimmäisen luvun 3 § ensimmäinen momentti määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteeksi muun muassa lapsen elinikäisen oppimisen edistämisen ja lapsen oppimisen edellytyksien tukemisen. Tämä on osa kestävä kehityksen sosiaalista ulottuvuutta. Sosiaalista ulottuvuutta edistää myös varhaiskasvatuslain ensimmäisen luvun 3 § kuudes momentti, joka takaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuslain 3 § kolmannen momentin mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on toteuttaa lapselle leikkiin, liikkumiseen, taiteeseen ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa sekä mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset. Erityisesti taiteeseen ja kulttuuriperintöön perustuva pedagogiikka on osa kestävä kehityksen kulttuurista ulottuvuutta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on toteuttamisen lisäksi ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3 § 6 momentti). Lasten kyky ymmärtää ja kunnioittaa kulttuuria on osa kestävä kehityksen kulttuurista ulottuvuutta. Lasten kielellisen, kulttuurisen, uskonnollisen sekä katsomuksellisen taustan ymmärtäminen ja kunnioittaminen on kestävä kehityksen sosiaalista ja kulttuurista ulottuvuutta.

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on muun muassa lasten elinikäisen oppimisen edistäminen, oppimisen edellytyksien tukeminen sekä yhdenvertaisten mahdollisuuksien takaaminen lapsille. Nämä kaikki tavoitteet liittyvät vahvasti kasvatukseen sekä koulutukseen, ja ovat vahvasti sitä kautta osana myös sosiaaliseen

ulottuvuuteen kuuluvia asioita. Sosiaalisessa ulottuvuudessa tavoitteena on esimerkiksi koulutuksen ja tasa-arvon edistäminen. Lisäksi kulttuurinen ulottuvuus näkyy lasten kulttuurin ymmärtämisessä ja kunnioittamisessa. Varhaiskasvatukseen liittyvät tavoitteet ovat siis hyvin vahvasti yhteydessä myös kestävän kehityksen sosiaaliseen ja kulttuuriseen ulottuvuuteen.

3 PROJEKTI JA PROJEKTIN VAIHEET

Carmichael (2003, 19) määrittelee projektin aikeena tai sarjana tehtäviä, jolla on alku- ja loppupisteet, selkeät tavoitteet ja rajat sekä resurssit. Carmichaelin (2003, 24) mukaan projektin elinkaaren voi jakaa eri osiin. Projektilla prosessina ei kuitenkaan ole selkeitä määrättyjä vaiheita, nimiä tai tiettyä aikarajaa, jonka sisällä kukin vaihe tapahtuu. Projektin vaiheiden määritelmä vaihtuu riippuen siitä, keneltä kysytään.

Tämän struktuurin puutteen vuoksi projektin vaiheet tulee määrittää tarkasti kunkin projektin kohdalla. Erilaisia projektin elämän kaaria tarkastellessa voidaan kuitenkin löytää projektin yleisimmät vaiheet: perustaminen, suunnittelu, toteutus sekä päättäminen. (Kymäläinen, Lakkala, Carver & Kamppari 2016, 11.)

Kymäläinen ym. (2016, 12) esittelevät teoksessaan heidän määritelmän projektin elinkaaresta. Projekti alkaa tunnistamalla ja kuvaamalla projektin syy, tausta sekä merkitys. Kun projektin aloittamisen syyt on perusteltu, pohditaan ja kuvataan projektin käyttäjän vaatimuksia. Näiden pohjalta rakennetaan projektisuunnitelma. Projektisuunnitelman jälkeen aletaan käsittelemään projektin toteuttamiseen liittyviä haasteita, kuten esimerkiksi projektin osanottajien, rahoituksen tai muun hyväksynnän hakua. Tämän jälkeen projekti voidaan käynnistää ja alkaa toteuttamaan projektisuunnitelman mukaisesti. Kun projektin tuotokset ovat johdettu käytäntöön, on aika projektin lopettamiselle. (Kymäläinen ym. 2016, 12.) Projektin päätösvaiheessa arvioidaan projektin onnistumista ja projekti julkistetaan asiakkaalle (Kymäläinen ym 2016, 53). Projektin tavoitteiden toteutumisen arvioinnin lisäksi projektin lopetuksen aikana arvioidaan, millaisia vaikutuksia projektilla on ollut (Silfverberg 2007, 13).

3.1 Opinnäytetyön vaiheet

Aloitimme opinnäytetyöprojektimme keväällä vuonna 2020, jolloin päätimme työn aiheen olevan kestävä kehitys päiväkodissa. Aihevalinnan teimme aiheen ajankohtaisuuden sekä oman mielenkiinnon vuoksi. Koemme, että kestävä kehitys

aiheena on tärkeää opettaa jo varhaiskasvatus ikäisille lapsille, sillä muun muassa Alicin (2013) tutkimuksen mukaan lapset, jotka ovat oppineet kestävästä kehitystä huomioiville toimintatavoille jatkavat näitä tapoja myös tulevaisuudessa sekä opettavat niitä läheisilleen. Kerromme tutkimuksesta lisää luvussa 6.

Nykyinen yhteiskunnan elämäntapa kuluttaa ilmastoa ja luontoa liikaa, ja se on kestävämpiin tulevaisuudessa kuin nykyhetkessäkin. Earth Overshoot Day eli Ekovelkapäivä on laskettu päivä, jolloin ihmiskunta on kuluttanut Maan vuotuisen biologisen tuotannon määrän (Earth Overshoot Day 2021a). Suomen laskettu Ekovelkapäivä vuonna 2021 oli jo 10. huhtikuuta (Earth Overshoot Day 2021b). Yhteiskunnallinen muutos tapahtuu vain, jos yhteiskunnassa tapahtuu muutosta myös yksilöllisellä tasolla, sillä lait ja suositukset eivät auta, jos kukaan ei niitä noudata. Yhteiskunnan muutoksen on siis lähdettävä ihmisistä. Elämänmuutos on vaikeampaa kuin uuden elämäntavan oppiminen lapsuudesta lähtien. Tämän vuoksi lasten ja tulevien sukupolvien tulee oppia ja omaksua kestävä elämäntapa jo lapsuudesta lähtien.

Tuodessa kestävästä kehityksestä osaksi varhaiskasvatusta se luo lapsille mahdollisuuksia harjoitella ja toteuttaa kestävästä elämäntapaa jo pienestä lähtien. Jo lapsuudessa opitut kestävästä kehitystä huomioon ottavat tavat usein jatkuvat koko elämän ajan. Lapset myös todennäköisesti näyttävät muille oppimiaan taitoja sekä kannustavat heidän läheisiään samojen tapojen omaksumiseen. Lasten kasvetta aikuisiksi he myös todennäköisesti opettavat samat tavat omille lapsilleen, ja näin kestävästä kehitystä tukevat elämäntavat siirtyvät tuleville sukupolville.

Yhteistyöpäiväkodiksi valitsimme Teeriniemen päiväkodin, sillä Vaasan kaupungin päiväkotien verkkosivuilla päiväkotit kertoivat opetukseen kuuluvan luontokasvatus sekä kestävä kehitys. Teeriniemen päiväkotit antoi meille hyvin vapaat kädet oppaan kokoamiseen, mutta toivoivat, että opas sisältää helppokäyttöisiä arkielämään integroituneita menetelmiä erillisten opetustuokiokokonaisuuksien sijasta. Koska oppaamme kohdistuu varhaiskasvatukseen, oppaan sisällön tulee olla mielenkiintoista, lapsilähtöistä ja oppaan tulee opettaa lapsia ilman niin sanottua

”paasaamista” eli tavallaan huomaamatta. Oppaan menetelmien tulee olla helppoja, jotka voivat ujuttaa lasten arkielämään päiväkodissa.

Opinnäytetyön tekemisen aikana emme tehneet projektisuunnitelmaa, vaan etenimme työssämme askel kerrallaan sopien aina yhden työsession jälkeen seuraavan kerran sisällön ja alueen, jota työstämme. Aloitimme opinnäytetyön tekemisen keskittymällä teorian keräämiseen sekä tarkastelemalla aiempia tutkimuksia aiheesta. Teorian hankkimisen jälkeen siirryimme rakentamaan oppaan runkoa sekä sisältöä.

Projektissa ensimmäisenä ajatuksena oli, että haluamme tehdä opinnäytetyömme kestävästä kehityksestä varhaiskasvatuksessa. Yhtenä ideana alussa oli pohtia tapoja, joilla Vaasan energiakasvatusohjelmaa voi toteuttaa varhaiskasvatuksessa. Energiakasvatusohjelmassa nostettiin esille muun muassa kulutus, lajittelu ja kierrätys varhaiskasvatuksessa tehtävänä kestävästä kehityksestä tukevana toimintana. Totesimme tämän olevan hyvä alustava rajaus opinnäytetyötämme ja opastamme varten. Energiakasvatusohjelma antoi hyvää pohjaa opinnäytetyöhömme ja oppaan rajaukseen liittyen, mutta ei riittävästi tietoa niistä aiheista, joihin olisimme erityisesti halunnut keskittyä.

Opinnäytetyömme teoriapohjaksi valitsimme kestävästä kehityksestä ulottuvuudet, ympäristökasvatuksesta sekä kestävästä kehityksestä kasvatuksesta. Oppimiseen liittyväksi teorioiksi valikoituivat oppimisen kehä sekä havainnoimalla oppiminen. Käytimme esimerkiksi oppimisen teorioita hyväksi pohtiessamme, miten kestävästä kehityksestä ulottuvuuksia, ympäristökasvatusta ja kestävästä kehityksestä kasvatusta voisi opettaa käytännössä.

Projektin lopetusvaiheessa arvioidaan työn onnistumista (Kymäläinen ym, 2016, 53). Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarkastella erilaisia näkökulmia, joiden avulla opettaa ja huomioida kestävästä kehityksestä varhaiskasvatuksessa. Työssämme otamme tarkasteluun kestävästä kehityksestä sisällön lisäksi kasvatus- ja oppimismalleja. Yhdistelemme näitä eri teorioita, malleja ja näkökulmia antaaksemme monia

erilaisia kantoja kestävän kehityksen huomioimiseen varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan kasvatukseen ja opetustyöhön.

Opinnäytetyön tuotoksena teimme oppaan, joka tuo kierrätystä, uusiokäyttöä sekä kulutusta sekä niiden opettamista varhaiskasvatukseen. Oppaan tavoitteena on antaa menetelmiä varhaiskasvatukseen, jotka tukevat kestävän kehityksen opettamista lapsille. Oppaaseemme valitsemamme menetelmät ovat selkeitä, helposti toteutettavia sekä keskittyvät jokaisen kyseessä olevan teeman ytimeen. Koska tekemämme opas pääsee käyttöön vasta opinnäytetyömme julkaisun jälkeen, emme voi tietää sen vaikutusta yhteistyöpäiväkotimme arkeen tai opetukseen.

4 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyömme keskeisimmät käsitteet, jotka ovat varhaiskasvatus, kestävä kehitys, kestävä kehityksen kasvatus sekä ympäristökasvatus. Kappaleen lopussa tarkastelemme kuvion avulla käsitteiden suhdetta toisiinsa.

Varhaiskasvatus: Opetushallitus (2021) määrittelee varhaiskasvatuksen lapsen suunnitelmallisena ja tavoitteellisena kasvatuksen opetuksen ja hoidon muodostamana kokonaisuutena, jossa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksessa olevat lapset ovat iältään 0–6-vuotiaita. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsen kasvua kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatusta on mahdollista järjestää erilaisilla tavoilla. Sitä voidaan järjestää päiväkodissa tai avoimena varhaiskasvatustoimintana, esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Lapsen huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2021.)

Kestävä kehitys: Brundtland määrittelee kestävä kehityksen sellaisena kehityksenä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Kestävässä kehityksessä on tavoitteena säilyttää maapallon elinkelpoisuus myös tulevaisuudessa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 21.) Kestävä kehitys toteuttaessa on tarkoitus, että ympäristö, ihminen ja talous huomioidaan tasavertaisesti, kun erilaisia päätöksiä tehdään. Kestävä kehitys jaetaan kolmeen eri kategoriaan: ekologinen, taloudellinen sekä kulttuurillinen ja sosiaalinen kestävyys. (Kestäväkehitys.fi 2020.)

Kestävä kehityksen kasvatus: Kestävä kehityksen kasvatuksessa on tarkoitus korostaa sellaisia yksilöiden ja yhteisöjen arvoja, tietoja, taitoja ja tapoja, joiden avulla heidän toimintansa kehittyy kestävä kehitystä tukevaksi (Finto 2015b). Lisäksi Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 35) määrittelevät kestävä kehityksen kasvatuksessa päämääräksi voimistaa lapsen kykyä huomioida, ihmetellä, tutkia ja

ymmärtää ympäristöään. Tavoitteena on myös, että lasten kokemusmaailma monipuolistuu kestävästä kehityksen näkökulmien avulla.

Ympäristökasvatus: Ympäristökasvatuksen määritelmä määräytyy sen mukaan, mistä ympäristöstä tilanteesta puhutaan. Ympäristö voi olla esimerkiksi ihmistä ympäröivä luonto, kulttuuriympäristö ja lähi- tai asuinympäristö. Yleensä perinteiseen ympäristökasvatukseen liitetään ihmistä ympäröivä luonto. (Cantell Aarnio-Linnanvuori & Tani 2020, 32.) Päämääränä ympäristökasvatuksessa on saada ihmiset ymmärtämään oma riippuvuutensa ympäristöstä sekä lisätä ympäristömyönteisiä asenteita (Parikka-Nihti ja Suomela 2014,20).

Kuviossa 1 havainnollistamme käsitteiden suhdetta toisiinsa. Kestävä kehitys ja varhaiskasvatus ovat omat kokonaisuutensa. Ympäristökasvatus ja kestävä kehityksen kasvatus ovat ne, joilla pystymme yhdistämään nämä kaksi kokonaisuutta toisiinsa. Kestävä kehitys saadaan näkymään varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen kasvatuksen avulla.

Kuvio 1. Opinnäytetyön keskeisten käsitteiden suhde toisiinsa

5 VARHAISKASVATUKSEN PERUSTEET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla tehdään varhaiskasvatussuunnitelmat ja toteutetaan varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen perusteet laaditaan varhaiskasvatustilain ohjaamana ja se koostuu kolmesta tasosta: valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (Opetushallitus 2019, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa määritellään kestävän elämäntavan huomioiminen. FEE Suomi (2017) määrittelee kestävän elämäntavan laajana kokonaisuutena. Se on jokapäiväisesti tehtäviä arkisia käytäntöjä, niin töissä kuin vapaa-ajallakin. Kestävä elämäntapa koostuu toimintatavoista, joissa huomioidaan kestävän kehityksen neljä ulottuvuutta (ekologinen, kulttuurinen, sosiaalinen, taloudellinen), sekä niiden vaikutukset paikallisesti sekä maailmanlaajuisesti. Kestävään elämäntapaan liitetään tietoiset valinnat niin työssä, kulutuksessa, perhe-elämässä kuin vapaa-ajallakin. Tämä elämäntapa ottaa huomioon esimerkiksi ruoan, liikkumisen, kodin lämmitysmuodon sekä lajittelun ja kierrättämisen.

Kestävään elämäntapaan liittyy vahvasti kuluttaminen. Kuluttamiseen kuuluu kestävästi ajatellut kulutusvalinnat sekä turhan kulutuksen välttäminen ja minimointi. Kestävää elämäntapaa toteuttava ihminen huomioi myös elinkaariajattelun. Elinkaariajattelulla tarkoitetaan ajattelua, jossa tuotteen ympäristövaikutuksissa huomioidaan valmistusprosessin lisäksi myös muut ympäristövaikutukset, jotka syntyvät tuotteen tuottamisen eri vaiheissa eli ennen ja jälkeen tuotteen valmistuksen. Kestävässä elämäntavassa muistetaan myös säästäväinen luonnonvarojen käyttö, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen sekä oikeudenmukaisuus. (FEE Suomi 2014.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kestävä elämäntapa huomioidaan muistamalla sen välttämättömyys ekologisella, sosiaalisella, kulttuurisella sekä taloudellisella tasolla. Asennoituminen luontoon ja ympäristöä kohtaan näkyy muun muassa arjen toiminnoissa ja tehdyissä valinnoissa. Varhaiskasvatuksessa

viedään eteenpäin välineiden ja tilojen yhteistä käyttöä, pyritään kohtuullisuuteen ja säästäväisyyteen sekä korjaamiseen ja uusiokäyttöön. (Opetushallitus 2019, 32.)

6 AIEMPAA TUTKIMUSTA

Siegmar ja Pensini (2017) tutkivat luontoon pohjautuvan ympäristökasvatuksen vaikutusta alakouluikäisissä lapsissa. Tutkimuksessa lapsia haastateltiin heidän ekologisesta käyttäytymisestä, yhteydestä luontoon sekä ympäristötietoisuudesta (Siegmar & Pensini 2017, 91).

Ympäristötietoisuudella Siegmar ja Pensini (2017, 89) tarkoittavat ympäristöön liittyvää tietoa sellaisenaan, ilman motivaatiota toimia tiedon mukaisesti; ympäristötietoisuus on tiedollinen edellytys ekologiseen käyttäytymiseen, jossa ympäristötietoisuuteen liitetään halu toimia tiedon mukaisesti ympäristön parhaaksi. Yhteydellä luontoon Siegmar ja Pensini tarkoittavat yksilön koettua läheistä suhdetta luonnon kanssa.

Tutkimuksessa todettiin, että lasten lisääntyvä osallistuminen luontopohjaiseen ympäristökasvatukseen johtaa lisääntyvään ympäristötietoisuuteen ja siten kasvattaa yhteyden tuntemista luontoon. Tämä yhteyden tunne vuorostaan johti lisääntyvään ekologisempaan käyttäytymiseen. (Siegmar & Pensini 2017, 93.) Siegmarin ja Pensinin (2017, 92) tuloksien mukaan yhteyden tunteminen luontoon vaikutti vahvemmin ekologiseen käyttäytymiseen kuin pelkkä ympäristötietoisuus.

Siegmarin ja Pensinin tutkimus tukee kokemuksiamme ympäristökasvatuksen vaikutuksista lapsen käyttäytymiseen ja asenteisiin sekä vahvistaa näkökantaamme ympäristökasvatuksen merkityksellisyydestä lasten sekä yhteiskunnan tulevaisuudelle. Pelkkä tieto ympäristöön liittyvistä aiheista ei ole tarpeeksi muovaamaan lasten toimia ja asenteita, vaan luonnossa tekeminen, leikkiminen ja ihmettely sekä siitä huolehtiminen ovat olennaisia osia ekologiseen käyttäytymiseen kasvamisessa. Siegmar ja Pensini nostavat esiin yhteyden tunteen luontoon vaikuttavana tekijänä ekologisen käyttäytymisen lisääntymiseen. Tunne yhteydestä luontoon ei itsessään kuitenkaan riitä, vaan tunne tulee tiedostaa, jotta se voi vaikuttaa käyttäytymiseen. Jos tunteita ei huomioida, ei käytös muutu.

Alicin (2013, 10) tutkimus tutki 3R:n (reduce, reuse, recycle – vähennä, käytä uudelleen, kierrätä) kuuden viikon pituisen intensiiviopetuksen vaikutuksia lasten käyttäytymiseen päiväkodissa ja kotona. Tutkimukseen osallistui 24 viisi- ja kuusi-vuotiasta lasta (Alici 2013, 74). Kuuden viikon opetus tapahtui päiväkodissa ja sen aikana joka päivä lapsille opetettiin jotain kierrättämiseen, kompostointiin, kulutuksen vähentämiseen ja jätteeseen liittyvää (Alici 2013, 83).

Opetusta toteutettiin tarinoiden ja draaman avulla sekä retkiä järjestelemällä. Lapset oppivat kierrätystä, uusiokäyttöä ja kulutuksen vähentämistä myös piirtämisen kautta sekä tutkimalla kompostointia ja pitämällä siitä päiväkirjaa. Toimintaa ja opetusta toteutettiin lapsilähtöisesti, eli lapsia rohkaistiin osallistumaan toimintaan sekä sen suunnitteluun. (Alici 2013, 84.)

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia lasten ”ekologista hallintaa” (eco-management), kuten kierrättämistä, uusiokäyttöä, roskien keräämistä ja lajittelua, sekä ”suostuttelukäyttäytymistä” (persuasion behaviour), kuten tiedottaminen, demonstrointi, opastaminen ja rohkaiseminen. Tavoitteena oli myös tutkia, miten tutkimus vaikutti osallistuneiden lasten vanhempien ja opettajien kuvaan ympäristöstä. (Alici 2013, 11; 185.)

Alicin (2013, 185–186) tutkimus vaikutti positiivisesti lasten ekologiseen hallintaan sekä suostuttelukäyttäytymiseen niin päiväkodissa kuin kotonakin. Tätä tulosta tukivat myös opettajien ja lasten vanhempien haastatteluista saatu tieto. Kuuden viikon opetusjakson jälkeen lapset olivat aktiivisempia 3R:n käytännön toteutuksessa ja alkoivat muun muassa kierrättää itse kotona sekä tarkistamaan vanhempiensa kierrätystapoja. Lapset kannustivat ja opastivat vanhempiaan kierrättämisessä. Päiväkodissa lapset kierrättivät itsenäisesti ja seurasivat muiden lasten kierrätystapoja sekä korjasivat toisten lasten tekemiä virheitä heidän laittaessa roskia väärään roskakoriin.

Lapsuudessa opittu lajittelu, kierrätys ja uusiokäyttö siis kannattaa, sillä lapset ottavat sen nopeasti käyttöön ja kokevat sen tärkeäksi. Lapset myös kannustavat

muita kierrätykseen ja uusiokäyttöön, mikä levittää käytäntöä laajemmalle. Näin kierrättämisestä ja sen opettamisesta syntyy ketjureaktio, kun lapsi opettaa vanhemmalleen ja vanhempi opettaa tietoa esimerkiksi sisarukselle. Tutkimus osoittaa myös, että lapsien aktiivinen 3R:n käyttö siirtyi päiväkodista myös kotiin. Lapset osasivat hyödyntää ja soveltaa päiväkodissa opittuja uusia taitoja myös kotiympäristössään. Tutkimuksessa toimintaa oli toteutettu lapsilähtöisesti, joka tulee olla pohjana toiminnassa. Toiminnan ollessa lapsilähtöistä lapset ovat luonnollisesti aiheesta kiinnostuneita, koska toiminnan toteutus on lähtöisin heistä itsestään. Kierrätystä, uusiokäyttöä ja kulutuksen vähentämistä opetettiin hyvin monipuolisesti ja erilaisilla keinoilla. Opetus oli sisällytetty esimerkiksi tarinoihin sekä erilaisiin tutkimuksiin. Opetuksen toteutus oli siis integroitu hyvin tavallisiin asioihin, mitä päiväkodissa päivittäin tehdään, eli tutkimiseen, lukemiseen ja erilaisiin leikkeihin.

Tutkimuksia vertaillaessa niissä voidaan havaita yhtäläisyyksiä. Siegmarin ja Pensinin tutkimuksessa lisättiin lasten osallistumista luontopohjaiseen ympäristökasvatukseen. Alicin tutkimuksessa taas keskityttiin lisäämään esimerkiksi kierrätyksen, lajittelun ja kulutuksen opetusta. Molemmissa tutkimuksissa lisättiin kestävän elämäntapaan liittyvää toimintaa eri näkökulmista. Kummassakin tutkimuksessa huomattiin, että kestävämpään elämäntapaa liittyvä toiminta myös lisääntyi lasten kohdalla, kun aihetta käsiteltiin ja opetettiin. Ekologisuus, kierrätys, lajittelu ja kulutus tulisinkin nähdä lapsille aiheina, joita on mahdollista heille opettaa. Edellä mainittuja asioita voidaan lasten kanssa käsitellä ja opettaa samalla tavalla, kuin kirjaimia, numeroita, laskemista tai mitä tahansa muutakin opetettavaa asiaa. Molemmissa tutkimuksissa huomattiin, että aiheiden opettaminen on kannattavaa, ja uudet taidot sekä tiedot siirtyivät lasten toimintaan.

Opinnäytetyössämme käsitelty Siegmarin ja Pensinin tutkimuksessa tutkittiin, miten luontoon pohjautuva ympäristökasvatus vaikuttaa alakouluikäisiin lapsiin. Alicin tutkimuksessa käsiteltiin sen sijaan 3R:n opetuksen vaikutuksia lasten käyttäytymiseen päiväkodissa ja kotona. Molemmat opinnäytetyössämme käsitellyt

tutkimukset osoittavat, että ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen kasvatuksen opettamisella on vaikutus lasten käyttäytymiseen. Omalla opinnäytetyöllämme halusimme tuoda keinoja ja menetelmiä, joiden avulla tällaista kasvatusta voisi käytännössä opettaa.

7 KESTÄVÄ KEHITYS

Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 21) toteavat, että kestävän kehityksen määritelmiä on nykyään monenlaisia, mutta yleisesti tunnustettuna pidetään Brundtlandin määritelmää. Sen mukaan kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Tavoitteena kestävässä kehityksessä on maapallon elinkelpoisuuden säilyttäminen myös tulevaisuudessa.

Ekologisuuden ja kestävyden huomioiminen ei tarkoita huonompaa vaihtoehtoa tai taaksepäin siirtymistä. Tavoitteena on löytää toisenlainen vaihtoehto ja tehdä erilainen valinta. Uudenlaiset valinnat monessa tilanteessa rikastuttavat arkea. (Parikka-Nihti 2011, 18.)

Valtioneuvoston kanslian ylläpitämällä kestävän kehityksen verkkosivulla, kestäväkehitys.fi (2020), puhutaan kestävästä kehityksestä taas kokonaisuutena, jolla tarkoitetaan maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa muutosta. Kestävän kehityksen muutos on jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta. Kestävän kehityksen kokonaisuuden tavoitteena on turvata hyvät elämisen mahdollisuudet nykyisille ja tuleville sukupolville. Tarkoituksena on, että ympäristö, ihminen ja talous huomioitaisiin tasavertaisesti, kun toimitaan ja tehdään erilaisia päätöksiä. Kestävä kehitys koostuu neljästä kategoriasta. Kategoriat ovat ekologinen, taloudellinen sekä kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys. (kestäväkehitys.fi 2020.) Kaikki nämä neljä muodostavat kokonaisuuden, jotka linkittyvät toisiinsa. (Kuvio 2.).

Kuvio 2. Kestävän kehityksen ulottuvuudet (kestäväkehitys.fi 2020)

Kestävään kehitykseen liittyvät vahvasti kierrätys, lajittelu ja kulutus. Asmatulu ja Asmatulu (2011, 131) määrittelevät kierrätyksen toimintasarjana, joka koostuu materiaalin keräämisestä, niiden lajittelusta sekä materiaalin prosessoinnista raakamateriaaliksi. Kierrättämisen vaikutukset ovat hyvin samankaltaiset kestävän kehityksen kategorioiden kanssa, ja ne tukevat toisiaan antamalla niin teoriapohjan kuin esimerkin kategorian toteutuksesta käytännössä. Asmatulun ja Asmatulun (2011, 134) mukaan kierrättämisen vaikutus maailmaan voidaan jakaa neljään pääaiheeseen: ympäristöllinen vaikutus, taloudellinen vaikutus, sosiaalinen vaikutus sekä koulutuksellinen vaikutus.

7.1 Kestävän kehityksen ulottuvuudet

Seuraavaksi kerromme kestävän kehityksen ulottuvuuksista sekä ulottuvuutta vastaavan kierrätyksen vaikutuksen. Keskitymme sekä opinnäytetyössämme että oppaassa kestävän kehityksen ulottuvuuksista eniten ekologiseen kestävyYTEEN. Ymmärtääkseen ekologisen ulottuvuuden täytyy huomioida kuitenkin koko kestävän kehityksen kokonaisuus, sillä kaikki ulottuvuudet liittyvät tiukasti toisiinsa. Jos taloudellinen ulottuvuus on huonolla tolalla, ei ole mahdollista satsata resursseja ekologiseen ulottuvuuteen. Jos ihmisillä ei ole mahdollisuuksia kattavaan peruskoulutukseen, ei sitä pientä koulutuksen määrää, joka on mahdollista saavuttaa, todennäköisesti omisteta kestävälle kehitykselle, vaan perustaitojen, kuten lukemisen ja laskemisen oppimiseen.

7.1.1 Ekologinen ulottuvuus

Kestävässä kehityksessä ekologinen kestävyys on usein avainasemassa. Perustana kestävässä kehityksessä on biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilyttäminen. Lisäksi ihmisen taloudellinen ja aineellinen toiminta täytyy sovittaa pitkän aikavälin näkökulmasta luonnon kestävytyyn. Tässä ulottuvuudessa myös kansainvälinen yhteistyön merkitys korostuu. (kestäväkehitys.fi 2020.)

Ekologista kestävyyttä luodessa on tärkeää noudattaa varovaisuusperiaatetta. Varovaisuusperiaatteen mukaan tieteellisen näytön puute ei ole riittävä ympäristön heikkenevää tilaa parantavien toimien lykkäämiseen. Hankkeen riskit, haitat ja kustannukset tulee kuitenkin arvioida ennen toimeenpanoa, kuten myös haittojen ennaltaehkäisy sekä torjuminen jo niiden synnysijalla. (Kestäväkehitys.fi 2020,)

Kestäväkehitys.fi (2020) liittää ekologisen kestävän kehityksen vahvasti talouteen. Talouden vaikutus sekä muu yhteiskunnallinen kehitys lisäävät maassa asuvien ihmisten hyvinvointia. Kansalaisten hyvinvointi mahdollistaa huomion kiinnittämisen ekologiseen kestävyyteen ja sen kehittämiseen. Talouden ja hyvinvoinnin ollessa tasapainoisessa tilanteessa yhteiskunta myös hyväksyy huomion kiinnittämisen ekologiseen kestävyyteen paremmin.

Asmatulun ja Asmatulun (2011,134) mukaan kierrättämisen vaikutukset ympäristöön ovat selkeät. Kierrättäminen vähentää teollisuuden käyttämän energian määrää, ja siten vähentää kasvihuonekaasuja ja minimoi ilmastomuutosta globaalisti.

Maaperän saastuminen raskasmetallien, kuten lyijyn ja elohopean, vuoksi aiheuttaa suuren terveysriskin ihmisille päätymällä maaperästä lopulta maataloustuotteisiin, ja siten myrkyttämällä niin eläimet kuin ihmisetkin. Nykyiset jäteteollisuuden menetelmät näiden materiaalien käsittelyyn sekä maaperän saastumisen estoon ovat liian kalliita ja kestävät liian kauan toteutuakseen tarpeeksi isolla skaalalla. Kierrättäminen on kyseiseen ongelmaan sopiva ja suositeltu ratkaisu, sillä lajittelemalla raskasmetallit sekä muut ympäristölle vaaralliset materiaalit, ne voidaan käsitellä niille tarkoitetuilla tavoilla esimerkiksi kaatopaikoilla tai muilla jätelaitoksilla. (Asmatulu & Asmatulu 2011,134.)

Kierrättäminen esimerkiksi louhimalla raakamateriaalin hankkimisen sijasta, poistaa louhinnan tuottamat ilmansaasteet. Jo olemassa olevan materiaalin kierrättäminen karsii myös ne saasteet, jotka olisivat syntyneet louhitun materiaalin kuljuksesta ja käsittelystä. (Asmatulu & Asmatulu 2011,134.)

7.1.2 Taloudellinen ulottuvuus

Kestäväkehitys.fi (2020) -sivuston mukaan taloudellisesti kestävä kehitys tarkoittaa tasapainoista kasvua sekä sisällöllisesti että laadullisesti. Taloudellisesti kestävä kehitys ei perustu velkaantumiseen tai varantojen häviämiseen pitkän aikavälin näkökulmasta. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta kestävää taloutta pidetään ehtona yhteiskunnan keskeisille toiminnoille. Talouspolitiikan ollessa pitkäjänteistä se luo perustan suotuisille olosuhteille kansallisen hyvinvoinnin vaalimiselle ja lisäämiselle.

Asmatulun ja Asmatulun (2011, 135) mukaan kierrättäminen voi johtaa alueelliseen taloudelliseen etuun poistamalla uuden materiaalin hankinnan vaatimat kulut. Materiaalin kierrättäminen kuluttaa vähemmän energiaa kuin raakamateriaalin tuotanto ja prosessointi. European Environment Agency (2011,14) mukaan kierrättäminen luo uusia työpaikkoja yhteiskunnan jokaiselle alueelle matala- ja keskipalkkatasolta aina ylimpiin johtotehtäviin asti.

Talouden ollessa kestävällä pohjalla sen avulla pystytään paremmin kohtamaan tulevaisuudessa olevia haasteita. Tällaisia haasteita ovat esimerkiksi väestön ikääntyminen, joka luonnollisesti kasvattaa sosiaali- ja terveysmenoja. Voidaan siis sanoa, että kestävä talous on myös sosiaalisen kestävyden perustana. (Kestävä kehitys.fi 2020.)

Päiväkodin näkökulmasta taloudellisen kestävyden puheeksi ottaminen voi olla haasteellista. Asiaa pitää kuitenkin osata ajatella juuri lapsen näkökulmasta. Tärkeää on, että lapsen ajattelu on kestävä kehityksen mukainen. Lapsi oppii mallioppimisen avulla, joten aikuisten toiminta on lapsen näkökulmasta todella olennaista. (Parikka-Nihti 2011, 21.)

Päiväkotimaailmassa taloudellisesti kestävässä kehityksessä on kysymyksessä arkisten käytäntöjen oppiminen, jotka ovat ympäristöä säästäviä. Taloudellisesti kestävä kehitys on myös säästäväisyyttä yleensä sekä kierrättämistä ja korjaamista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 41-44.)

7.1.3 Sosiaalinen ulottuvuus

Sosiaalisella kestävyydellä tarkoitetaan hyvinvoinnin edellytyksien siirtymistä myös seuraaville sukupolville. Sosiaalisiksi kestävä kehityksen haasteiksi nostetaan esimerkiksi jatkuva väestönkasvu, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä koulutuksen järjestäminen. Kaikki edellä mainitut asiat ovat haasteellisia myös maailmanlaajuisesti. Nämä sosiaalisen kestävyden haasteet vaikuttavat myös ekologiseen ja taloudelliseen kestävyteen. (kestäväkehitys.fi 2020.)

Sosiaaliseen kestävyteen voidaan liittää monia erilaisia asioita, joista keskeisiä ovat jaetut arvot sekä yhteenkuuluvuus. Sosiaalisen kestävyteen liitetään myös ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä ihmisarvon korostaminen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37-40.)

Asmatulun ja Asmatulun (2011, 135) mukaan kierrättäminen edistää maailmanlaajuisesti yhteisöjen kehitystä sekä sosiaalisia kohtaamisia. Kierrätyksen tuoma puhtaampi elinympäristö myös parantaa ihmisten elämänlaatua sekä jopa pidentää elinikää.

Sosiaalinen kestävyys on olennaista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta sosiaalisen kestävyden näkyminen korostuu yhteistyönä arjessa, vuorovaikutustaitoina sekä toisen ihmisen huomioimisena. Sen lisäksi hyvät tavat, elämänhallintaan liittyvät asiat, vastuunottaminen sekä lapsen osallisuus kuuluvat osaksi sosiaalisesti kestävä varhaiskasvatusta. Lapsen näkökulmasta sosiaalisesti kestävä kehitystä tukevat turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet, yhteinen tekeminen ja vastuullisuus asioista yhdessä sekä turvallinen kasvuympäristö. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37-40.)

Toimintaympäristö on tärkeässä osassa lapsen kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa. Tämän takia kasvattajien tulee kiinnittää huomiota lapsille rakennettuun toimintaympäristöön. Toiminta- ja oppimisympäristön ollessa laadukas, se haastaa lasta oikealla tavalla leikkimään, liikkumaan, kokeilemaan sekä myös ilmaisemaan itseään. Lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen tapahtuvat kokemusten ja

elämysten avulla. Kokemusten ja elämysten avulla lapsi saa käsityksen itsestään aktiivisena toimijana, näin lapsi ottaa myös itse vastuuta omasta oppimisestaan. Päiväkodin hankintojen ollessa eettisiä, turvallisia ja terveellisiä, myös ne edistävät kokonaisvaltaista sosiaalista kestävästä kehitystä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37-40.)

7.1.4 Kulttuurinen ulottuvuus

Kulttuurinen kestävyys on osa kestävästä kehitystä, joko erikseen omana kestävyys- ulottuvuutena tai sosiaaliseen kestävyteen kuuluvana. Yhdistäessä sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden puhutaan sosiokulttuurisesta kestävydestä. Varhaiskasvatuksessa kulttuurinen kestävyys nähdään esimerkiksi suvaitsevaisuutena ja erilaisista taustoista tulevien keskinäisen vuorovaikutuksen edistämisenä. Kulttuurinen kestävyys on luonnollisesti myös suomalaisen kulttuuriin ja kulttuurihistoriaan tutustumista. Kulttuuriseen kestävyteen lasketaan esimerkiksi sadut, tarinat ja juhlat. Osa suomalaisen kulttuurin liittyvistä asioista liitetään vahvasti metsään. Metsään liitetään usein tontut, haltijat ja erilaiset metsän olennot. Lapsen minäkuva vahvistuu kulttuurisen juurtumisen avulla. Erilaisten satujen, tarinoiden ja draaman avulla lapsi pystyy myös harjoittelemaan esimerkiksi erilaisia tunteita. Kestävään kulttuuriin liitetään myös kulttuuriympäristöjen vaaliminen, esimerkiksi peltomaisemat. Kulttuurin ollessa osa ihmisen kokonaisvaltaista toimintaa se liitetään osaksi kaikkia kestävästä kehityksen osa-alueita. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37-41.)

Kierrättäminen vaikuttaa kulttuuriin erityisesti koulutuksen kautta. Kierrätykseen keskittyvää koulutusta tarjotaan useassa yliopistossa ympäri maailmaa, ja kierrätys- ja jätekeskukset, valtioiden ympäristövirastot sekä yksityiset yritykset panostavat kierrätyksen tutkimukseen, kehitykseen sekä koulutukseen. Kierrätyksen kehitys sekä siihen keskittyvät tutkimukset johtavat uudenlaisiin kierrätystuotteisiin, jotka muuttavat perinteisen kierrättämisen luonnetta sekä tuotantomenetelmiä. (Asmatulu & Asmatulu 2011, 135.)

7.2 Kestävän kehityksen kasvatusta

Finto (2015b) määrittelee kestävän kehityksen kasvatusta, oppimisprosessiksi, joka on tarkoituksenaan kestää koko ihmisen elämän. Finton mukaan kestävän kehityksen kasvatusta tukee opetusta siten, että yksilöiden ja yhteisöiden arvot, tiedot, taidot ja tavat kehittyvät kestävästä kehitystä toteuttavaksi.

Kestävän kehityksen kasvatusta päämääränä on voimistaa lasten kykyä huomioida, ihmetellä, tutkiskella ja ymmärtää ympäristöään. Tavoitteena on myös, että lasten kokemusmaailma monipuolistuu kestävän kehityksen näkökulmien avulla. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 35.) Pohtiessa kestävästä kehityksestä kasvatusta näkökulmasta kyse ei ole monimutkaisesta asiasta. Ekologisessa kestävydessä ovat kyseessä kuitenkin hyvin tavalliset asiat: huolehtiminen, arvostus, rakkauden ja välittämisen tunne luontoa ja lähiympäristöä kohtaan. (Parikka-Nihti 2011, 18.)

Parikka-Nihti (2011) toteaa kirjassaan osallisuuden olevan peruslähtökohta kestävän kehityksen kasvatusta. Parikka-Nihti (2011, 42) liittää kirjassaan kestävän kehityksen kasvatusta ennen kaikkea arvokasvatukseksi. Arvokasvatusta, joka johdattaa miettimään eettisiä peruskysymyksiä ja tunnistamaan ihmisten toimintaa ohjaavia arvoja (Finto 2015a). Kasvatusta olennaisia arvoja ovat esimerkiksi vapaus, tasa-arvo, luonnon kunnioittaminen ja jaettu vastuu. Kasvattajalla on suuri rooli kestävän kehityksen kasvatusta. Kasvattajan on tärkeää ymmärtää oma kasvatusta- ja oppimiskäsitys. Sen lisäksi kasvattajan tulee tiedostaa oma maailmankuvansa.

Education for sustainable development, eli ESD, on UNESCO:n käyttämä termi kestävän kehityksen kasvatusta ja koulutusta. Kestävän kehityksen kasvatusta (ESD) tavoitteena on voimaannuttaa oppijat tekemään tietoisia ja tietoon perustuvia päätöksiä sekä vastuullisia toimia ympäristön eheyden, taloudellisen elinkelpoisuuden ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan puolesta. Kestävän kehityksen kasvatusta on holistinen ja uudistava elinikäisen oppimisen prosessi, joka saavuttaa päämääränsä uudistamalla ja mullistamalla yhteiskuntaa. (UNESCO 2014, 12.)

UNESCO:n (2014, 12) oppaassa listataan neljä kestävän kehityksen kasvatuksen osaa: sisällön oppiminen, pedagogiikka ja oppimisympäristöt, oppimistulokset sekä yhteiskunnalliset muutokset. Kestävän kehityksen kasvatuksen sisällön oppiminen tapahtuu integroimalla kriittiset aiheet, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus ja kestävä kulutus osaksi opintosuunnitelmia. Oppimista varten opetus suunnitellaan interaktiivisella ja oppijakeskeisellä tavalla, joka mahdollistaa tutkivaa, toimintapainotteista ja uudistavaa oppimista. Kestävän kehityksen kasvatusta panostaa myös oppimisympäristöjen suunnitteluun uudestaan siten, että ne innostavat oppijoita toimimaan kestävän kehityksen mukaisesti. Haluttavia oppimistuloksia ovat stimuloiva oppiminen ja ydinkompetenssien, kuten kriittisen ajattelun, yhteistyöhön perustuvan päätöksenteon sekä vastuunottamisen tukeminen. Kestävän kehityksen kasvatuksen viimeisenä osana ja perimmäisenä tavoitteena on yhteiskunnan uudistaminen kestävämpään suuntaan.

Kerromme esimerkin avulla, kuinka kestävän kehityksen kasvatuksen osuudet näkyvät kestävän kehityksen ekologisessa ulottuvuudessa. Päätimme keskittyä vain ekologiseen ulottuvuuteen, sillä opinnäytetyömme keskittyy erityisesti kyseiseen näkökulmaan. Opinnäytetyössä keskitytään erityisesti ekologiseen ulottuvuuteen, joten tulevat esimerkit ovat vain kyseisestä näkökulmasta. Esimerkkinä käytämme kierrätystä.

Kierrätys näkyy kestävän kehityksen kasvatuksen ensimmäisessä osassa kierrätyksen lisäämisenä opetussuunnitelmaan. Kierrätystä opetetaan opetussuunnitelman mukaisesti päiväkodissa esimerkiksi kompostoinnin avulla. Päiväkotiryhmä voi myös kerätä askartelusta jääneitä hukkapaperia ja -kartonkia, ja viedä ne yhdessä kierrätyspisteelle. Kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteena on muokata oppimisympäristöä siten, että se innostaa toimimaan kestävän kehityksen mukaisesti. Keräysastiat ryhmätilassa ja retket kierrätyspisteelle ovat mielekkäitä tapoja oppia, sillä lapset haluavat usein osallistua aikuisten toimintaan ja lapset yleensä innostuvat päiväkodin ulkopuolella liikkumisesta. Haluttavia oppimistuloksia ovat lasten positiivinen ja aktiivinen suhtautuminen kierrätykseen sekä opittu taito,

jota lasten on helppo hyödyntää koko elämän läpi rutiininomaisesti. Yleinen vastuuntunto kierrättämisestä on myös tärkeä oppimistulos. Lapset ymmärtävät oman vastuunsa kierrättämisestä sekä ymmärtävät, että heidän toiminnallaan on merkitystä suurellakin skaalalla. Tämä tukee osallisuutta, sillä lapset saavat itse pohtia, päättää ja tehdä.

Jos kierrättäminen on osa jokaisen lapsen opetuksen opetussuunnitelmaa, on todennäköisempää, että kierrättäminen kasvaa lasten mukana osaksi jokapäiväistä yhteiskunnan arkea. Suuri osa suomalaisista lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen, joten kierrättäminen on mahdollista integroida osaksi monien lapsien arkea. Alicin (2013, 185) tutkimuksen mukaan kestävän kehityksen teemaan liittyvää opetus vaikutti positiivisesti lasten ekologisiin taipumuksiin, näkyen esimerkiksi kierrättämisen ja uusiokäytön lisääntymisenä. Lapset myös kertoivat oppimaansa läheisilleen sekä opastivat ja kannustivat kierrättämiseen sekä muuhun kestävän kehityksen toimintaan.

Parikka-Nihdin (2011, 28-29) mukaan kestävän kehityksen kasvatuksella kuvataan opetuksen ja kasvatuksen käytäntöjä liittyen kestävään kehitykseen. Kestävän kehityksen kasvatuksessa painotuksena on kestävän kehityksen ulottuvuudet (taloudellinen, sosiaalinen, ekologinen ja kulttuurinen). Näin lähestymistapa kestävään kehitykseen on huomattavasti moninaisempi, ja kestävän kehityksen kasvatusta toteutuu parhaiten, kun kaikki sen osat huomioidaan tasapainoisessa suhteessa.

Yhteiskuntamme muuttuu koko ajan, joten myös kestävän kehityksen kasvatusta on jatkuva prosessi. Keskeistä tässä kasvatuksessa on osata yhdistää tiedot, taidot, arvot ja erilaiset näkökulmat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Kestävän kehityksen kasvatuksessa oleellista on myös pystyä kokoamaan ymmärrystä ja tietoa. Kestävän kehityksen kasvatusta pyrkii kehittämään lapsen persoonallisuutta kokonaisuutena sekä luovaa ja uudistavaa kasvatusta. (Parikka-Nihti 2011, 28–29.)

Kaikkiin kestävän kehityksen ulottuvuuksiin liittyy monenlaisia seikkoja, jotka muodostavat suuremman kokonaisuuden. Opinnäytetyössämme keskitymme

eniten ekologiseen ulottuvuuteen. On kuitenkin tärkeää ymmärtää ja tiedostaa muihin ulottuvuuksiin kuuluvat asiat kokonaisuuden ymmärtämiseksi. Taloudelliseen ulottuvuuteen kuuluu esimerkiksi tuotteiden ja palveluiden kestävyden huomioiminen. Tässä ulottuvuudessa pohditaan myös vastuunottamista kuluttamisesta sekä reiluun kauppaan liittyvistä asioista. Sosiaalisessa ulottuvuudessa keskiössä ovat esimerkiksi osallisuus sekä ongelmalähtöisyys. Tähän kategoriaan kuuluvat myös oikeuksien, vastuun ja elämönhallintataitojen opettelu. Kulttuurisesta ulottuvuudesta esille nousevia ovat muun muassa etiikka ja käyttäytyminen. (Parikka-Nihti 2011, 29.)

7.3 Ympäristökasvatus

Vaikka keskitymme oppaassa kestävä kehityksen kasvatukseen, koimme tärkeäksi selvittää myös ympäristökasvatuksesta, koska sillä on samoja tavoitteita kuin kestävä kehityksen kasvatuksessa, kuten ympäristömyönteisten asioiden lisääminen. Lisäksi koimme, että molemmat kasvatussuuntaukset tukevat toisiaan, koska päämäärät ovat samankaltaisia. Edelle mainittujen syiden lisäksi päätimme kertoa ympäristökasvatuksesta, sillä se on Suomessa hyvin yleinen ja tunnettu kasvatussuuntaus.

Parikka-Nihti (2011) määrittelee kirjassaan ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen kasvatuksen peruslähtökohdaksi osallisuuden. Osallisuuden toteutuessa henkilö saa tunteen, että hän pystyy vaikuttamaan asioihin.

Ympäristökasvatusta ei voida määritellä selkeänä käsitteenä, johtuen aiheen laajuudesta ja sen moninaisuudesta. Ympäristökasvatuksen alkuajat juontavat juurensa 1960-luvulle, jolloin on alkanut huoli juuri ekologisen ympäristön tilasta. Tämän jälkeen käsite on laajentunut ja siihen on liitetty monia uusia näkökulmia. Nykyään ympäristökasvatuksessa puhuttaessa tarkoitetaan laajempaa ajattelua ympäristöstä. (Cantell ym. 2020, 32.)

Cantell, ym. (2020, 32) aloittavat ympäristökasvatuksen määrittelemisen selvittämällä, mitä 'ympäristö' sanalla tarkoitetaan. Ympäristö voidaan määritellä monilla

tavoilla. Ympäristö voidaan selittää ympäröivänä alueena esimerkiksi lähiympäristönä tai luontona, joka ympäröi ihmistä ja jonka kanssa ihminen on vuorovaikutuksessa. Ympäristöllä voidaan tarkoittaa myös kulttuuri-, yhteiskunta- tai asumisympäristöä. Näillä ympäristöillä tarkoitetaan ihmisen elinympäristöjä, esimerkiksi sosiaalista- tai asuinympäristöä. Edellä mainituista määritelmistä perinteiseen ympäristökasvatukseen liitetään yleensä, ihmistä ympäröivä luonto. Nykyään ympäristökasvatukseen liitetään myös lähiympäristö sekä esimerkiksi kulttuurinen-, yhteiskunnallinen- ja asuinympäristö.

Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 20) liittävät ympäristökasvatuksen päämäärän ja tarkoituksen vahvasti juuri ympäröivän luontoon. He määrittelevät ympäristökasvatuksen tarkoitukseksi saada ihmiset ymmärtämään oma riippuvuutensa ympäristöstä. Edellä mainitun lisäksi ympäristökasvatuksella tavoitellaan ympäristömyönteisten asenteiden lisäämistä. Tämä on myös UNESCON ESD:n yksi keskeisimmistä tavoitteista (UNESCO 2014, 12).

Ennen ja myös nykyään ympäristökasvatus liitetään vahvasti luontokasvatukseen. Sen lisäksi ajatellaan, että ympäristö ja luonto ovat synonyymejä toistensa kanssa. Luontokasvatus on edelleen yksi osa ympäristökasvatusta ja se myös eniten korostuu ympäristökasvatuksessa näkökulmana. Luontokasvatus ja ympäristökasvatus eivät kuitenkaan ole keskenään synonyymejä. Täytyy huomioida myös, etteivät ympäristö ja luonto tarkoita samaa asiaa. Ympärillä oleva luontomme on osa ympäristöämme, mutta ympäristöllä voimme tarkoittaa myös esimerkiksi sosiaalista ympäristöä. Täytyy siis huomioida, että se mikä ympäristöksi milloinkin määritellään, riippuu tilanteesta ja näkökulmasta. (Cantell ym. 2020, 32-33.)

Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 66) määrittelevät ympäristökasvatuksen ensisijaisena päämääränä vastuullisen ja ympäristöstään välittävän lapsen kasvattamisen. Tarkoituksena on, että lapsi saa terveen suhteen ympäristöön ja herkkyyttä huomioida ympäristön erilaiset ilmiöt. Ympäristöstä oppimisessa tarkoituksena ei ole rasittaa lapsia kertomalla heille ympäristöongelmista. Olennaista on, että lapsilla on tilaisuus empaattisiin kokemuksiin ympäristöstään. Sen lisäksi tärkeää on

ympäristöstä huolehtimisen kehittyminen. Ympäristösuhdetta tarkastellaan monien asioiden kautta. Ympäristösuhteeseen liittyy ympäristöherkkyys, arvot, tiedot, ympäristöön liittyvä toiminta ja kehollinen toiminta sekä ekologisuus. Ihmisen ympäristösuhteen syntymiseen liittyen on tärkeää luonnon, ympäristön, yksilön sekä yhteisön välinen vuorovaikutus.

Tärkeä lähtökohta ympäristökasvatukselle on ihmisen suhde ympäristöön. Ympäristökasvatuksessa on olennaista tietää, miten yksilötason näkökulmasta kiinnostus ympäristöä kohtaan ja sen puolesta toimimiseen syntyy. Ympäristösuhteeseen liittyviä tutkimuksia on tehty paljon ja hyvin erilaisilla menetelmillä. Tutkimuksista on kuitenkin eri menetelmistä huolimatta noussut esille hyvin samanlaisia asioita. Tärkeimpänä tekijänä nähdään omakohtaisen kokemuksen merkitys. Yksittäisistä tekijöistä tärkeimmäksi nousee liikkuminen ulkona, joko säännöllisesti tai epä-säännöllisesti. Muina tärkeinä asioina nähdään sosiaaliset suhteet sekä ympäristöön liittyvät negatiiviset muutokset. (Cantell ym. 2020, 60.)

Erilaiset globaalit ympäristökriisit koskettavat ihmisiä maailmanlaajuisesti. Ihmisten käsitys ympäristökasvatuksen merkityksestä on lisääntynyt, kun tunteiden käsittelyn tärkeys on ymmärretty. On tultu tietoiseksi, että tunteiden käsittelyllä on vaikutusta erilaisten ympäristöön liittyvien kriisien ratkaisussa. Ilman tunnekokemusten huomioimista ihminen ei pysty toimimaan. Lasten ja nuorten ympäristöahdistus on tutkimusten mukaan kasvanut. Ympäristökasvatuksessa pohditaankin entistä enemmän, miten ympäristöahdistusta voidaan käsitellä kasvatuksen avulla. Tunteiden käsittelyyn ei ole mitään tiettyä toimintatapaa. Olennaista on, että tunteista keskustellaan avoimesti eikä keskustelua vältellä tai vähätellä. Ympäristöahdistukseen liittyvissä tilanteissa tulee huomioida hyvin sensitiivinen ote. Kasvattajan näkökulmasta on tärkeää tiedostaa omat tunteensa. (Cantell ym. 2020, 194-195.)

Ympäristöherkkyiden määrittämisen pohjautuvan yksilön kokemuksiin ja havaintoihin, näistä muodostuu tunnepitoinen ja empaattinen suhde ympäristöön. Sen lisäksi siihen kuuluu taito havainnoida ja huomioida ympäristöä ja siihen liittyviä

muutoksia. Ympäristöherkkyys ja ympäristösuhde liittyvät vahvasti toisiinsa. Ympäristösuhteesta puhuttaessa tarkoitetaan, kaikkia ihmisen tekemiä asioita ympäristössään, ympäristölleen sekä ympäristönsä vaikutuksesta tai innoittamana. (FEE Suomi 2017.)

Kaikessa kasvatuksessa arvojen pohtiminen on tärkeää. Arvot luovat pohjan ihmisen toiminnalle, ajattelulle ja elämälle. Arvot ovat osa ihmisen maailmankuvaa ja ne muodostavat pohjaa myös ihmisen identiteetille. Näiden asioiden takia arvojen ja asenteiden miettiminen ja tiedostaminen on tärkeä osa toteuttaessa ympäristökasvatusta. (Cantell ym. 2020, 88.)

7.4 Kestävä kehitys, kestävän kehityksen kasvatusta ja ympäristökasvatusta

Tässä luvussa tarkastelemme, miten kestävä kehitys, kestävän kehityksen kasvatusta sekä ympäristökasvatusta liittyvät toisiinsa. Kestävä kehitys, kestävän kehityksen kasvatusta sekä ympäristö kasvatusta kytkeytyvät toisiinsa yhteisten tavoitteiden kautta.

Sekä kestävä kehitys että kestävän kehityksen kasvatusta pyrkivät tietoisiin ja tietoon perustuviin päätöksiin, jotka ottavat huomioon ympäristön, ihmisen sekä talouden (Parikka-Nihti ja Suomela 2014, 21; UNESCO 2014, 12). Kestävän kehityksen kasvatusta painottaa toimien vastuullisuutta ympäristön eheyden, taloudellisen elinkelpoisuuden sekä oikeudenmukaisen yhteiskunnan kannalta (UNESCO 2014, 12). Vastuullisuus ja ympäristöstä välittäminen opitaan jo pienestä pitäen, ja ympäristökasvatusta nostaakin sen esiin yhtenä tärkeänä tavoitteena kasvatuksessa (Parikka-Nihti ja Suomela 2014, 66). Kestävää kehitystä ja kestävän kehityksen kasvatusta yhdistää niiden pyrkimys ympäristön ja siihen liittyvän tiedon huomioiminen päätöksiä tehdessä, ja kestävän kehityksen kasvatusta ja ympäristökasvatusta yhdistää niiden tavoite kasvattaa vastuullisia ja ympäristöstä huolehtivia kansalaisia.

Niin kestävän kehityksen kasvatusta kuin ympäristökasvatustakin pohjautuvat paljolti arvokasvatukseen, sillä ympäristöstä välittäminen ja siitä huolehtiminen ovat

ihmisiä sekä ihmisten toimintaa ohjaavia arvoja. Arvokasvatuksessa pohditaan eettisiä peruskysymyksiä sekä tunnistetaan niitä arvoja, jotka ohjaavat ihmisten toimintaa (Finto 2015a). Cantell ym. (2020, 88) mukaan arvot luovat perustan ihmisen maailmankuvalle sekä identiteetille, ja siksi omien arvojen miettiminen ja tiedostaminen on tärkeää ympäristökasvatuksessa.

Kestävän kehityksen kasvatusta ja ympäristökasvatusta yhdistää myös osallisuus. Parikka-Nihdin (2011, 36) mukaan osallisuus on peruslähtökohta kestävän kehityksen kasvatukselle sekä ympäristökasvatukselle. Osallisuuden toteutuessa ihminen kokee voivansa vaikuttaa asioihin. Osallisuus myös kasvattaa yhteisöön kuuluvuuden tunnetta, ja kuuluvuuden tunne auttaa ymmärtämään, että henkilön oma toiminta vaikuttaa myös toisiin ihmisiin (Opetushallitus & Kataja 2018).

7.5 Pedagogisuus kestävän kehityksen opettamisessa

Pedagogiikka on monitieteeseen perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattilaisten toteuttamaa toimintaa. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista sekä oikein toteutettuna tukee lasten hyvinvointia ja oppimista. (Opetushallitus 2019, 22.) Karilan (2017, 10) mukaan varhaiskasvatuksen pedagogiikka keskittyy Suomessa kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Nämä ovat tiiviisti toisiinsa liittyviä ja niiden ympärille rakentuu pedagogiikka. Pedagogiikka siis on mukana lasten päiväkotiarjen jokaisessa hetkessä.

Kestävän kehityksen kasvatusta ja ympäristökasvatusta voi pedagogisesti toteuttaa hyvin monipuolisesti. Opetuksella pyritään edistämään lasten oppimista sekä tukea lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä ja maailmasta. Lapsia motivoidaan ja innostetaan oppimaan uusia asioita uusien oppimistapojen kautta tukien samalla lasten omaa uteliaisuutta ja tutkimisen mielenkiintoa. (Opetushallitus 2019, 23.)

Opetuksen aiheet määräytyvät lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan. Kasvattajat rakentavat monipuolisen opetuskokonaisuuden aiheen ympärille. Käsittelemme ympäristö- ja kestävän kehityksen kasvatuksen pedagogisesta

näkökulmasta esimerkin kautta. Päiväkodin lapset ovat nähneet mullassa möyri-vän madon ja ovat alkaneet miettimään, missä mato asuu ja mitä se syö. Ryhmän kasvattaja alkaa rakentamaan teemaa madon elämän ympärille. Madon elämää ja elinympäristöä tutkitaan lasten kanssa hyväksikäyttäen useita tiedonlähteitä, kuten sadut, laulut, askartelu sekä retket luontoon. Aihe yhdistetään kestävän kehityksen kasvatukseen, kun lapset kompostoimalla luovat kevään aikana madolle uuden elinympäristön.

Koska keskitymme opinnäytetyössämme sekä oppaassamme erityisesti kestävän kehityksen ekologiseen ulottuvuuteen, kerromme seuraavaksi, miten sitä voi toteuttaa pedagogisesta näkökulmasta. Kestävän kehityksen ekologista ulottuvuutta voi pedagogisesti opettaa esimerkiksi seuraavasti. Lapset ovat välipalalla heittä-mässä tyhjiä jogurttipurkkeja roskeen, kun ryhmän kasvattaja sanoo, että jogurtti-purkkeja ei kannata laittaa tavalliseen roskikseen. Ryhmässä keskustellaan roskien lajittelusta roskien tyyppin mukaan ja harjoitellaan erottamaan muovit paperiroskista. Päivän toimintahetkellä kasvattaja tuokin mukanaan pestyt välipalalla tyhjennetyt jogurttipurkit, ja lapset kasvattajien kanssa pohtivat, mihin purkkeja voi käyttää. Osa lapsista ottaa purkkeja tornileikkiin, osa kotileikkiin ja osa käyttää niitä jäämuotteina ja tekevät niiden avulla jääkristalleja ulkoleikkejä varten. Näin ryhmässä on käsitelty roskien lajittelu sekä uusiokäyttö.

Kestävän kehityksen ja ympäristökasvatuksen opettaminen vaatii varhaiskasvatuksen opettajalta monipuolisesti erilaisia taitoja. Yhtenä tärkeimmistä taidoista on osata toteuttaa suunnitelmallista pedagogiikkaa. Opettajan täytyy muokata opetus lapsiryhmän ikätason mukaiseksi. Tutkimukset ja kokeilut toteutetaan usein peruskoulussa tai aikaisintaan esiopetuksessa. Tästä johtuen varhaiskasvatuksen opettajan tulee osata soveltaa opetuskokonaisuudet omalle lapsiryhmälle heidän ikätasonsa ja kykyjensä mukaan.

Varhaiskasvatuksen opettajan tulee osata perustella valintansa, miksi opettaa kestävää kehitystä ja ympäristökasvatusta valitsemallaan tavalla. Varhaiskasvatuksen toiminnan tulee olla tavoitteellista, joten opettajan täytyy perustella, miksi hän

valitsi tietyt menetelmät opettamiseen. Jotta toiminta voi olla tavoitteellista opettajalla täytyy olla syvä ymmärrys pedagogiikasta sekä lapsilähtöisyydestä. Ilman näitä taitoja pedagoginen toiminta ei onnistu. Lapsiryhmän havainnointi auttaa rakentamaan pedagogisen kokonaisuuden lapsiryhmän kiinnostuksen kohteiden mukaan.

7.6 Kestävä kehitys Vaasassa

Vaasan kaupunki on laatinut ilmasto- ja energiaohjelman, jonka tavoitteena on vähentää hiilen kulutusta energiasäästöjen ja energiatehokkuuden avulla. Tätä päämäärää pyritään tavoittelemaan sivistystoimen energiakoulutusstrategialla, joka otetaan käyttöön jo varhaiskasvatuksesta lähtien. (Energiapolku 2018.) Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (Vaasan kaupunki 2017a, 32) mainitsee energian säästämisen, kierrätyksen sekä uudelleenkäytön oppimisen olevan taitoja, joita lapset harjoittelevat Vaasan päiväkodeissa.

Vaasan varhaiskasvatuksessa on vuonna 2017 laadittu varhaiskasvatuksen energia- ja kestävän kehityksen suunnitelma. Suunnitelmassa on pohjana Vaasan energia- ja ilmasto-ohjelma, varhaiskasvatuksen yksiköihin tehty aiheeseen liittyvä kysely sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vuodelta 2016. Lähtökohtaisesti varhaiskasvatuksessa opastetaan lapsia elämäntapoihin, jotka edistävät terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan toimimista kestävän elämäntavan mukaan. Lisäksi tärkeää on tunnistaa kestävään elämäntapaan liittyvät periaatteet. Toteutettaessa toimintaa huomioidaan kaikki kestävä kehityksen näkökulmat (taloudellinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja ekologinen). Varhaiskasvatuksessa kehitetään kestävään elämäntapaan liittyviä asioita erilaisilla tavoilla. Näitä tapoja ovat esimerkiksi tavaroiden ja tilojen yhteiskäyttö, säästäväisyys, kohtuullisuus, korjaaminen sekä uusiokäyttö. (Vaasan kaupunki 2017b.)

Vaasan kaupungin strategiassa on määritelty Merellinen Vaasa, Energinen Vaasa ja Elämysten Vaasa oppimisen alueiksi varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa sekä perusopetuksessa. Tärkeänä osana oppimisympäristöjä ovat esimerkiksi metsät,

rannat sekä kulttuuriympäristöt. Vaasan varhaiskasvatuksen perusteissa on erilaisia painopisteitä, yhtenä niistä on energiakasvatus. Tarkoituksena on varhaiskasvatuksessa, että energiatietoisuutta lisätään ja suunnitellaan energiaan liittyvä toiminta luonnolliseksi osaksi oppimissisältöjä. (Vaasan kaupunki 2017b.)

Lapsilla oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu koko ajan. Lasten kasvua sekä yksilönä että yhteisön jäsenenä lisää laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Osaamisen ollessa laaja-alaista se tukee lasten valmiutta elinikäiseen oppimiseen sekä kehittää pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Päämääränä on lasten osallistamisen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Tavoitteena on myös lapsen tietoisuuden vahvistaminen osallisuuteen liittyen. Sen lisäksi on tärkeää jakaa lapselle vastuuta hänen kiinnostuskohteisiinsa liittyen. (Vaasan kaupunki 2017b.)

Toimintasuunnitelmaan on koottu lista, miten varhaiskasvatuksessa huomioidaan energia ja kestävä kehitys. Nostamme toimintasuunnitelmasta esille esimerkkejä niistä asioista, jotka liittyvät opinnäytetyöhöme sekä selvästi kestäväen kehityksen ulottuvuuksista juuri ekologiseen näkökulmaan. Toimintasuunnitelmaan on kirjattu huomion kiinnittäminen käsienpesuun liittyvään kulutukseen sekä ruokahävikkiin. Toimintasuunnitelman listalla mainittiin myös lelujen ja tavaroiden huolellisen käsittelyn opettelu sekä kestävyden erityinen huomiointi kulutustuotteiden hankinnan yhteydessä. Myös luontoon tutustuminen yleisesti muun muassa metsäretkien kautta oli tärkeä maininta. Listalla yhtenä kohtana on valmiuksien antaminen lapsille toimia itse tulevaisuudessa vastuullisina kuluttajina. Toimintasuunnitelmaan on kirjattu myös laitoksiin tehtävät vierailukäynnit esimerkiksi Stormosseniin ja WestEnergylle. (Vaasan kaupunki 2017b.)

Listan yhtenä kohtana on kulutus, lajittelu, ja kierrätys. Tässä kohtaa tarkoitetaan esimerkiksi roskien lajittelua sekä kierrätys- ja luonnonmateriaalien käyttämistä muun muassa askartelumateriaaleina. Nämä asiat tulevat esille myös oppaassa. Listalta viimeisenä kohtana löytyy aikuisen antama esimerkki. Aikuisen esimerkkiä lapsen näkökulmasta ei voi liikaa korostaa. (Vaasan kaupunki 2017b.)

Ab Stormossen Oy on jätehuoltoa hoitava yritys, joka toimii kuuden pohjalaisen omistajakuntansa alueella. Stormossen on alueella tärkeä toimija liittyen jätehuoltoon sekä kierrättämiseen. Otimme Stormossenin ympäristökasvattajaan yhteyttä ja kysyimme kiinnostusta opinnäytetyöhömmme liittyen. Kiinnostusta löytyi ja saimme apua sekä tietoa opinnäytetyöhömmme aiheeseen. Stormossen on tehnyt yhteistyötä päiväkotien kanssa, esimerkiksi järjestämällä energiaviikon. Myös Teeriniemen päiväkodissa oli järjestetty energiaviikko. Stormossenilta saimme hyvää materiaalia oppaan kokoamista varten. (Stormossen 2020).

Vaasan kaupungin laatiman varhaiskasvatuksen energia ja kestävän kehityksen suunnitelmaa voi toteuttaa esimerkiksi teemaviikolla. Yhteistyöpäiväkotimme, Teeriniemen päiväkoti toteutti energiaviikon, jolloin lapsiryhmät tutkivat kestävään kehitykseen liittyviä aiheita ja ilmiöitä. Seuraavassa luvussa kerromme, miten päiväkoti toteutti energiaviikon.

7.6.1 Yhteistyökumppanin energiaviikko

Olimme yhteydessä Teeriniemen päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajaan, joka jakoi meille materiaalia energiaviikolta sekä kertoi, miten he päiväkodilla sekä oman ryhmän kesken olivat viikon toteuttaneet lapsille. Varhaiskasvatuksen opettaja kertoi lisäksi, miten he huomioivat kestävän kehityksen arkena energiaviikon loputtua.

Teeriniemen päiväkodilla järjestettiin vuonna 2018 energiaviikko. Viikon aikana harjoiteltiin lajittelua, pohdittiin kierrätysmateriaaleja sekä veden kulutusta. Ryhmissä oli paljon pohdittu erilaisten jätteiden lajittelua. Lapset olivat keksineet biojätteisiin liittyen hyvän muistisäännön, oikeastaan kaikki mikä on syötävää, kuuluu biojätteeseen. Lapset olivat myös hyvin osanneet yhdistää, että ruokakärryn alla oleva sanko on tarkoitettu biojätteelle. Biojäte sangolle oli annettu myös toinen nimi ”possuastia”. Yhtenä tehtävänä lapsilla oli roskakasasta tunnistaa ja lajitella biojäteastian sinne kuuluvat roskat. Roskakasassa oli ruoantähteiden lisäksi muun muassa metallia, muovia ja paperia.

Päiväkodista tehtiin myös metsäretkiä. Retkiltä tulevien eväiden tähteet laitetaan maatumiskuoppaa. Metsäretkeltä tulevat roskat kerätään esimerkiksi muovipussiin ja otetaan mukaan ja viedään päiväkodin roskikseen. Retkellä myös usein kaviettiin maatumiskuoppa, jonne laitettiin ruoanjätteet.

Päiväkodit hyödyntävät paljon kierrätysmateriaaleja. Päiväkodissa tehtiin väripaletti metsäretkelle. Paletin avulla on toteutettu metsässä värisuunnistusta. Metsästä on siis etsitty samanvärisiä asioita kuin väripaletissa on ollut. Löydetyistä asioista lapset ovat saaneet tehdä sateenkaaren tai värikartan.

Lapset olivat myös kiinnostuneet veden kulutuksesta. Esimerkiksi käsienspesuun kiinnitettiin entistä enemmän huomiota. Pienten lasten kanssa aikuinen auttaa hanan sulkemisessa. Isompien lasten kanssa laskettiin tiettyyn lukuun käsiä pestessä. Esikoululaiset olivat harjoitelleet myös ”festari käsienspesua”. Sillä tarkoitetaan, että käsienspesussa vesi ei juokse turhaa vaan aina joku käyttää vettä. Käsienspesuun liittyen oli harjoiteltu myös käsienspesuamista. Tarkoituksena on, että yksi paperi riittää kuivaamiseen.

Päiväkodissa pohdittiin myös muita aiheeseen liittyviä asioita. Yhdessä aiheeksi tuli valo, josta löytyi myös kirjallisuutta. Oli mietitty, mistä valo tulee ja milloin sitä tarvitaan. Yhdessä ryhmässä oli pohdittu arjessa olevia tilanteita, joissa tuhlaataan energiaa. Näistä tilanteista oli tehty kortit. Pienemmissä ryhmissä käytiin sitten kortteihin koottuja väitteitä läpi ja pohdittiin, miten energiaa voi säästää.

8 OPPIMINEN

Jotta kestävän kehityksen kasvatusta ja ympäristökasvatusta voi opettaa lapsille, tulee ymmärtää, miten lapset oppivat. Seuraavaksi esittelemme teorioita lapsen oppimisesta, joita hyödynnämme oppaan sisällön rakentamisessa.

Lapset oppivat eri tavoilla, joten tarkastelimme oppimista muutamista eri näkökulmista. Oppimisen kehän mukaan lapsi käy läpi nelivaiheisen prosessin oppiesaan. Havainnoimalla lapsi oppii seuraamalla ympäröivää maailmaa. Nostamme myös osallisuuden esiin oppimisen peruslähtökohtana.

8.1 Oppimisen kehä

Turja (2017, 186) viittaa tekstissään Bredenkampin ja Rosegrantin oppimisen kehä-teoriaan. Oppimisen kehän avulla voi kestävän kehityksen kasvatusta ja ympäristökasvatusta soveltaa päiväkodissa. Oppimisen kehä tarkastelee lapsen matkaa uuden aiheen esittelystä sen taitamiseen. Oppimisen kehä koostuu viidestä osasta: tietoisuus, tutkiminen, selvittäminen, hyödyntäminen sekä uusi tietoisuus (Turja, 2017, 187.) Viides osa, uusi tietoisuus, toimii myös kehän ensimmäisenä vaiheena, kun kehä lähtee uudestaan kiertoon.

Bredenkamp ja Rosegrant teorioivat oppimisen syntyvän ja kulkevan kehämäisesti vaiheittain. Ensimmäisen vaiheen, tietoisuuden, aikana lapsi kokemusten kautta huomaa ilmiön, esineen tai käsitteen, ja alkaa kiinnostua siitä. Tässä vaiheessa lapsi haluaa oppia lisää aiheesta ja aikuisen osallisuutta painotetaan lapsen tukemisessa; aikuisen tulee tarjota lapselle mahdollisuuksia aiheen tutkimiseen. (Turja 2017, 186.) Herkkyys ympäristön havaitsemiselle, muutoksille ja ympäristöstä huolehtimiselle on pienille lapsille luontaista, mikäli sille annetaan mahdollisuus (Parikka-Nihti ja Suomela 2014, 68). Tietoisuusvaiheessa lapsi huomaa tai hänelle kerrotaan esimerkiksi uusiokäytöstä ja sen vaikutuksesta ympäristöön, ja lapsi alkaa kiinnostua aiheesta. Tietoisuusvaiheen aikana päiväkodin aikuiset voivat kertoa lapselle lisää aiheesta sekä tarjoavat mahdollisuuksia tutustua siihen esimerkiksi askartelemalla lapsen kanssa vessapaperirullista uusia koristeita.

Tutkimisvaiheessa lapsi tutkii aihetta omaehtoisesti omien mielenkiintojen mukaisesti. Erityisesti pienet lapset tutkivat pääasiallisesti heidän aistien sekä kehon avulla uusia asioita, ja tutkiessaan lapsi rakentaa omia kokemuksia sekä yhdistää niitä vanhoihin kokemuksiin kehittämällä näin uutta tietoa. Tutkimisvaiheessa aikuisen roolina on kannustaa lasta tutkimuksissa ja auttaa lasta esimerkiksi nimeämällä uusia esineitä ja ilmiöitä sekä antaa mahdollisuuksia lisäkysymyksille sekä uusille tavoille tutkia uutta asiaa. Lapsen omaehtoisuus on kuitenkin tärkeä pohja tutkimisvaiheessa, ja lapsen tulee antaa tutkia hänen omien kykyjen mukaisesti sallien myös vastoinkäymiset. (Turja 2017, 187.) Tutkimisvaiheessa lapsi alkaa itse omin ehdoin tutkimaan uusiokäytön mahdollisuuksia. Lapsi saattaa löytää palapelin, josta puuttuu paloja, ja alkaa pohtimaan ylimääräisille palapelinpaloille uutta tarkoitusta. Aikuinen voi auttaa lasta pohtimaan uutta tarkoitusta hukkapaloille sekä tilanteen mukaan rajaa pois sellaiset lapsen keksimät ratkaisut, jotka eivät käy, kuten palojen sekoittaminen täysien palapelien kanssa.

Lapsi alkaa tutkimisvaiheen jälkeen yhdistämään ja sovittamaan hänen omia kokemuksia siihen, miten muut ihmiset kokevat lapselle uuden ilmiön. Tämä kolmas vaihe on selvittämisvaihe, ja sen aikana lapsi alkaa siirtyä kohti yleisiä, lapsen yhteisössä esiintyviä ajattelutapoja. Lapsi tutkii omia oppimisen hetkiä ja omaa ymmärrystään ja alkaa vertailla niitä muiden ihmisten kokemuksiin ja käsityksiin. Tämän avulla lapsi rupeaa hahmottamaan eri ilmiöiden, esineiden, tapahtumien ja käsitteiden samankaltaisuuksia sekä alkaa liittää hänen omaa ajatteluaan muiden ajatteluun. Tämä vaihe on hyvä käydä yhdessä aikuisen kanssa, sillä yhteiset keskustelut tukevat niin lasta kuin aikuistakin vertaamaan ja muokkaamaan omaa ajattelua; aikuiset myös auttavat lasta ymmärtämään aihetta paremmin sekä huomioimaan aiheen monet eri puolet ja näkökulmat. (Turja 2017, 187.)

Oppimisen kehän neljäs vaihe on hyödyntäminen; lapsi soveltaa uusia käsityksiään ja osaamistaan. Tässä vaiheessa luovuus ja toiminnallisuus sekä uusien asioiden kokeileminen korostuvat. Kun lapsi seuraa muiden toimintaa, hän alkaa tiedostamaan uusia tapoja käsitellä uutta tietoa. Tässä aikuinen voi auttaa lasta

ymmärtämään, miten opittua asiaa voi soveltaa elämässä käytännöllisesti sekä esittää aiheeseen sopivia tilanteita, joissa lapsi voi hyödyntää oppimaansa. Hyödyntämisvaihe tutustuttaa lapsen uusiin näkökulmiin sekä luo uutta tietoisuutta. Lapsen näin tavoittaessa tietoisuusvaiheen, oppimisen kehä alkaa uudestaan alusta. (Turja 2017, 188). Selvittämisvaihe yhdistää edelliset vaiheet, tietoisuus ja tutkiminen, ja lapsi alkaa hahmottamaan uusiokäyttöä yleismaailmallisemmin. Lapsi vertaa omaa oppimisen hetkeä palapelinpalojen kanssa muiden ihmisten kokemuksiin uusiokäytöstä. Lapsi saattaa muistella päiväkodin askarteluhetkiä, jolloin käytettiin jogurttipurkkeja tai kotona vanhoista verhoista tehtyjä nukenvaatteita. Näin uusiokäyttö tulee käsitteenä paremmin tutuksi lapsen tasolla ja lapsen näkökulmasta. Oppimisen kehän viimeisessä vaiheessa, hyödyntämisvaiheessa, lapsi käyttää uutta osaamistaan niin itsenäisesti kuin pystyy. Lapsi käyttää luovuutta pohtiessaan uusiokäytön mahdollisuuksia ja aktiivisesti tekee erilaisia kokeiluja. Lapsi saa aikuiselta tukea käytännön toteutuksessa. Oppimisen kehä ei lopu, vaan se aloittaa uuden syklin aina juuri opitun tiedon pohjalta.

Oppimisen kehän teoria on kaikenkattava ja helposti ymmärrettävä. Yhdeksi teorian suurimmista vahvuuksista koimme sen selkeän ja strukturoidun luonteen, joka mahdollistaa helpon muokkaamisen ja soveltamisen käsiteltävään aiheeseen. Tämän vuoksi päädyimme kertomaan teoriasta syvemmin sekä hyväksikäyttämään teoriaa oppaan tekemisessä.

Oppimisen kehä soveltuu hyvin kestävän kehityksen, sekä erityisesti kestävän kehityksen ekologisen ulottuvuuden, opettamiseen, sillä oppimisen kehä alkaa kehämäisen kiertonsa lapsen omasta mielenkiinnosta. Oppimisen kehässä aikuinen kulkee oppimisessa lapsen tukena antaen lapselle kuitenkin omaa tilaa oppia lapselle ominaisella tavalla. Oppimisen kehän mukainen oppiminen painottuu käytännössä kokeilemiseen ja tutkimiseen.

Oppimisen kehän mukaisesti lapsen omaan mielenkiintoon pohjautuva oppiminen voi osoittautua hankalaksi, sillä ryhmässä olevilla lapsilla ei usein ole samoja

mielenkiinnon kohteita. Lapsiryhmässä yhdellä aikuisella on useampi lapsi samanaikaisesti vastuussa, joten huomion jakaminen kaikille voi osoittautua hankalaksi.

8.2 Oppiminen havainnoimalla

Parikka-Nihti ja Suomela (2014) kirjoittavat lapsen oppivan havainnoimalla hänen ympäristöään. Parikka-Nihtin ja Suomelan (2014, 82) mukaan lapsi käyttää mielellään koko kehoaan sekä kaikkia aisteja uusiin asioihin ja ilmiöihin tutustuesssa; lapsi haluaa katsella, kokeilla, haistaa ja maistaa uusia asioita. Tällaiseen kokonaisvaltaiseen havainnointiin kannustava ympäristö luo tilaa ihmettelylle, vaalii uteliaisuutta sekä kannustaa pohtimaan sekä tukee lapsen kognitiivista, esteettistä ja motorista kehitystä ja vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja mielikuvitusta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 82.)

Lapsi käyttää syvälliseen oppimiseen näkö- ja kuuloaistien lisäksi haju-, tunto-, tansapaino- ja makuaistia. Ulkona tapahtuva oppiminen tarjoaa näille täydellisen oppimisympäristön, joten ulkoilu, erityisesti luonnossa, on oppimiselle optimaalinen tapahtuma-aika. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 82). Ulkoillessa lapsi tarkastelee sen hetken maisemia ja vertailee niitä mielessään toisen vuoden ajan aikana tekemiinsä havainnointeihin. Lapsi haistelee ulkoilmaa, tunnustelee sammalta ja jäkälää, katselee lintuja sekä juoksee puun ympärillä ja kompastelee juurakkojen yli. Lapsi kokee tämän vain leikinä, mutta aivot tekevät tuolloin kovasti töitä oppiessa uusia asioita ja taitoja.

Tarkasteltavan kohteen hahmottamista edesauttaa havaintojen vertailu sekä havaintojen yhdistäminen lukumääriin, väreihin ja tuttuihin muotoihin. Lapsen vertaillessa ja yhdistellessä havaintoja, lapsi oppii myös paljon uutta. Lapset yrittävät usein nimetä havaintoja, ja saattavat nimetä uusia ilmiöitä jo tuttujen ja samankaltaisten ilmiöiden nimillä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 86.)

Kellonaika ja vuodenaika tuovat oman lisänsä havainnoimiseen. Tutkittava asia voi näyttää erilaiselta aamun kirkkaudessa kuin illan pimeydessä tai talvella lumen peittämänä. Myös elävä luonto ja luonnon muutokset vuoden mittaan ovat

kiehtovia havainnoinnin kohteita erityisesti varhaislapsuudessa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 86.)

Valitsimme myös havainnoimalla oppimisen, sillä havainnoimalla oppiminen on lapsille ominainen tapa oppia. Lapset tutkivat maailmaa vaistomaisesti havainnoimalla ja matkimalla sitä sekä kokeilemalla itse. Ennen kuin ihmiset oppivat lukemaan, kirjoittamaan ja analysoimaan tietoa, he oppivat kaiken havainnoimalla muita sekä heidän ympäristöä ja ilmiöitä. Havainnoimalla oppiminen on siis ensimmäinen oppimisen muoto, mitä ihmiset harjoittavat.

Havainnoimalla oppiminen on myös helppo yhdistää muihin oppimisen teorioihin, suunnitelmiin ja tavoitteisiin. Kaikessa oppimisessa havainnointi on ensimmäinen askel oppimisen prosessissa. Lapsi huomaa jotain mielenkiintoista ja haluaa tutkia asiaa lähempää. Esimerkiksi oppimisen kehässä ensimmäinen vaihe, tietoisuusvaihe, on uuden ilmiön huomaaminen eli havainnointi.

Havainnoimalla oppiminen ei ole vain tarkastelua, vaan myös kokeilemista ja nimeämistä. Esimerkiksi luonnossa lapsi ei opi vain kehonhallintaa, vaan myös luonnosta ja sen tärkeydestä. Lapsen leikki luonnossa johtaa lapsen mielenkiintoon luonnosta ja luonnon tärkeydestä. Ympäristökasvatus pyrkii myös herättelemään ihmisen ymmärrystä luonnon tärkeydestä ja ihmisen riippuvuudesta luontoa kohtaan.

8.3 Osallisuus

Parikka-Nihti (2011, 36) määrittelee kirjassaan ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen kasvatuksen peruslähtökohdaksi osallisuuden. Osallisuuden toteutuksessa henkilö saa tunteen, että hän pystyy vaikuttamaan asioihin. Cantell, ym.(2020, 213) nostavat myös kirjassaan osallisuuden keskeiseksi osaksi ympäristökansalaiseksi kasvamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan lapsen osallisuutta sekä lapsilähtöisen näkökulman huomioimista. Varhaiskasvatuksessa osallisuudella

tarkoitetaan sitä, että lapset nähdään ryhmään kuuluvina jäseninä sekä aktiivisina toimijoina. Tärkeää on osata kuunnella ja huomioida lasten mielipiteet ja ajatukset. Osallisuus koskee myös lasten vaikutusmahdollisuuksia. Lapsilla täytyy olla mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Lapsella on myös oikeus tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi omana itsenään. (Opetushallitus & Kataja 2018.)

Osallisuuden toteutuessa lapsi kokee ennen kaikkea kuuluvansa johonkin yhteisöön. Kuuluvuuden tunteen avulla lapsi ymmärtää, että hänen toimintansa vaikuttaa myös toisiin ihmisiin. Osallisuus lasten näkökulmasta on ensisijaisesti heidän kohtaamistaan ja kunnioittamista. Osallisuuden avulla lapsella on mahdollisuus tehdä omia valintojaan ja pohtia niiden seurauksia sekä ratkaista ongelmia ja miettiä miten toimii erilaisissa ristiriitatilanteissa. (Opetushallitus & Kataja 2018.)

Vaikutusmahdollisuuksien avulla lapselle myös käsitystä minästä alkaa muuntautua. Osallisuuden avulla ihmisellä kehittyy käsitys omasta itsestään. Lapselle muodostuu ymmärrys, että jokaisella heillä on oikeuksia ja velvollisuuksia. He myös ymmärtävät, että heidän mielteitä, tunteita, näkökulmia, tietoja ja taitoja arvosetaan. Osallistumisen avulla opitaan toimimaan sitoutuneesti sekä tilanteiden vaatimalla tavalla. Lapsi oppii osallisuuden avulla aloitteiden tekemistä, vastustamaan häntä askarruttavia asioita sekä antamaan ja ottamaan apua vastaan. (Parikka-Nihti 2011, 36.)

Parikka-Nihti viittaa (2011, 36) Parkkisen ja Keskisen teokseen, jossa he pohtivat osallisuuden ja voimaantumisen merkitystä. Lasten kertomat ja jakamat kokemukset sekä heidän kuunteleminen liittyvät vahvasti sekä osallisuuteen että lapsen voimaantumiseen. Edellä mainitut asiat lisäävät lapsen osallisuuden tunnetta ja lapsen sisäistä voimaantumista. Voimaantuminen on prosessi, jonka avulla lapsi kokee oman roolinsa tärkeänä asiana. Prosessissa lapsen luottamus omiin kykyihinsä kasvaa. Sen lisäksi voimaantuminen auttaa tasapainoisuuden kokemusta itsensä ja ympäristön kanssa. Voimaantumisen avulla lapsen sitoutuminen asioihin paranee ja hän haluaa vaikuttaa asioihin ja toimia. (Parikka-Nihti 2011, 36.)

Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 52-53) näkevät osallisuuden kestävä kehityksen kasvatuksessa tärkeänä osana. Osallisuuden avulla lapsi oppii samalla ajattelunsa ja toimintansa hallitsemista. Osallisuus ei toteudu itsellään vaan siihen täytyy kiinnittää huomiota. Lasten osallisuuteen vaaditaan kasvattajilta arvokeskustelua sekä oman ja muiden aikuisten toiminnan arviointia.

9 PÄIVÄKOTIYHTEISTYÖ

Olennaista opinnäytetyöprosessissa oli yhteistyöpäiväkotimme saaminen ja sen valinta. Vaasassa on paljon päiväkoteja ja kaikilla on omat painotuksensa kasvatukseen liittyen. Prosessin alussa kävimme yhdessä läpi Vaasan päiväkoteja ja valitsimme ne, jotka painottavat luontokasvatusta tai kestävän kehityksen kasvatusta. Lopulta päädyimme laittamaan muutamille päiväkodeille viestiä opinnäytetyöstämme. Kiinnostusta löytyi, mutta lopulta päädyimme vain yhteen yhteistyöpäiväkotiin. Koimme helpoimmaksi keskittyä vain yhteen päiväkotiin, jotta yhteistyö olisi mahdollisimman sujuvaa. Yhteistyö päiväkotinamme opinnäytetyösämme on Teeriniemen päiväkoti. Tarkoituksenamme oli tavata ja keskustella varhaiskasvattajien kanssa kasvatusten ja pohtia mitä he haluaisivat oppaaseen. Koronaviruksen aiheuttamat rajoitukset kuitenkin muuttivat suunnitelmia, ja viestintä on tapahtunut sähköpostiviestien avulla.

Lähetimme varhaiskasvattajalle erilaisia kysymyksiä liittyen kestävän kehityksen kasvatukseen. Kysyimme kierrätyksen toteuttamisesta, uusiikäytöstä, lajittelun huomioimisesta sekä kuluttamisesta. Kysyimme päiväkodilta myös ehdotuksia, mitä he haluaisivat oppaassa olevan.

Vastauksista ilmeni, että päiväkodissa tehdään jo paljon erilaisia asioita liittyen kestävän kehityksen kasvatukseen. Kierrättäminen näkyi päiväkodissa askarteluvälineiden käytössä sekä ryhmien välisten tavaroiden vaihtamisena / lainaamisena. Uusiokäyttö näkyi myös päiväkodin arjessa. Korjataan mahdollisimman paljon ja uusiokäytetään tavaroita erilaisiin tarkoituksiin. Huonommat lelut voidaan siirtää ulkoleluiksi. Roskat lajitellaan oikeisiin roskikiisiin ja lajittelusta keskustellaan lasten kanssa. Esimerkiksi ruokailutilanteissa lajitellaan aina biojäte.

Kysyimme myös, miten kuluttamista huomioidaan. Päiväkodissa ohjeistetaan esimerkiksi käsienpesussa. Käsienpesun aikana voidaan esimerkiksi harjoitella tiettyyn numeroon laskemista, sen käsien kuivaamiseen käytetään vain yhtä paperia. Aikuiset pitävät huolen, etteivät valot ole turhaan päällä. Lapsilla käytetään

piirustusvihkoja, jotka piirretään täyteen. Kaikkien tarvikkeiden käytössä huomioidaan säästeliäisyys. Päiväkodin vanhempien lasten kanssa opetellaan ruuan oikean määrän ottamista.

Oppaaseen liittyen tärkeänä toiveena Teeriniemen päiväkodilta tuli, että opas olisi suunniteltu nimenomaan arkikäyttöön. Tämä tukee myös meidän ajatteluamme oppaasta. Lähetimme oppaan raamit yhteystyöhenkilölle päiväkotiin. He olivat yleisesti tyytyväisiä ajatuksiimme oppaasta. Erityisen hyvää palautetta saimme uusiokäytön osasta.

10 OPAS

Tässä luvussa kerromme, millainen on hyvä opas sekä pohdimme omaa opastamme annettujen ohjeiden avulla. Avaamme oppaamme tavoitteita ja tarkoituksia sekä kerromme yleisesti, mitä oppaamme sisältää. Käsittelemme oppaan sisältöä myös ESD:n ulottuvuuksien sekä aiemmin esiteltyjen oppimismallien, oppimisen kehän ja havainnoimalla oppimisen, kautta.

Kotimaisten kielten keskus (2020) kehottaa oppaan tekijöitä käyttämään käskymuotoa kirjoittaessa, esittämään ohjeet selkeästi ja yksinkertaisesti sekä tunnistamaan oppaan aiheen olennaiset tiedot ja vaiheet. Käskymuoto auttaa lukijaa ymmärtämään, mitä tarkalleen hänen on tehtävä ja mikä tapahtuu esimerkiksi jonkun toisen henkilön puolesta tai mikä tapahtuu automaattisesti

Sekavaa opasta on hankala ymmärtää ja käyttää, joten oppaan selkeys on erityisen tärkeää. Järkevän kokonaisrakenteen voi luoda esimerkiksi selkeiden otsikoiden ja väliotsikoiden avulla sekä huolehtimalla, että oppaan sisältö on järjestetty hyvin esimerkiksi vaiheittain, kronologisesti tai aihepiirien mukaan. (Kotimaisten kielten keskus 2020.) Pyhälähti (2002) kirjoittaa käyttöohjeiden hyvästä rakenteesta ja sisällöstä. Vaikka Pyhälähdin artikkeli onkin vanha ja kertoo tarkemmin juuri käyttöohjeen tekemisestä, koimme Pyhjäjärven huomioiden sopivan oman oppaamme tekemiseen hyvin. Pyhjäjärvi myös tarkastelee paljon samoja asioita ohjeen kirjoittamisessa, kuin Kotimaisten kielten keskus käsittelee ohjeissaan oppaan tekijöille. Pyhjäjärvi (2002) kehottaa pohtimaan otsikoiden nimeämistä. Otsikko, joka on muotoiltu kuvastamaan lukijan tarpeita (‘Miten pesukoneen kansi avataan?’) on tehokkaampi ja avuliaampi kuin toteava otsikko (‘Kannen avaaminen’). Sisällysluettelo oppaan alussa edesauttaa oppaan käyttökelpoisuutta (Kotimaisten kielten keskus 2020). Myös Pyhälähti (2002) painottaa sisällysluetteloiden tärkeyttä: sisällysluettelo auttaa hahmottamaan oppaan kokonaisuuden sekä voi toimia hahmottajana. Kotimaisten kielten keskuksen (2020) mukaan myös kuvat auttavat oppaan sisällön ymmärtämisessä tarjoamalla visuaalisen avun oppaan lukemiseen.

Opasta tehdessä on tärkeää tarkastella kirjoittajan omaa kielenkäyttöä. Jos oppaan tekstissä on paljon ammattisanastoa tai muita sanoja, joita kaikki eivät välttämättä ymmärrä, on tärkeää, että termit selitetään yksinkertaisesti. (Kotimaisten kielten keskus 2020.) Pyhäjärvin (2002) mainitsee, ettei termeistä ole hyötyä, jos lukija ei niitä ymmärrä. Kirjoittajan tulee myös huomata, että jotkut tiedot ja vaiheet voivat olla asiantuntijalle, kuten oppaan kirjoittajalle, itsestäänselvyyksiä. Opasta tehdessä tulee muistaa toiminnan katsominen lukijan näkökulmasta, ja mainita sekä avata itsestään selvimmätkin vaiheet ja tiedot. (Kotimaisten kielten keskus 2020.)

Pyhäjärven (2002) hyvän oppaan alussa lukijaa motivoidaan kertomalla, miksi oppaan lukeminen kannattaa. Kirjoittaja pyrkii perusteluillaan saamaan lukijan toimimaan. Alkutekstissä voidaan käyttää samaa käskymuotoa, kuten oppaassa muutenkin, mutta, lukijan käskyttäminen voi tuntua lukijasta liian rajulta. Siksi onkin hyvä seurata käskyä perusteluilla, miksi toiminta kannattaa. (Pyhäjärvi 2002.)

10.1 Opinnäytetyön opas; ”Ei (siihen) roskikseen!”

Opinnäytetyössämme on tarkoituksena tehdä opas päiväkodille 3–5-vuotiaiden ryhmään, jossa keskitytään kierrätyksen, uusiokäytön sekä kuluttamisen opettamiseen ja huomiointiin päiväkodissa. Valitsimme oppaamme kohteeksi 3–5-vuotiaiden ryhmät, sillä oppaamme aihe on liian vaikea alle kolmevuotiaille. Alle kolmevuotiaat opettelevat puhumaan, nimeämään asioita sekä ymmärtämään muiden ihmisten puhetta. Yli kolmevuotiaat taas taitavat usein jo nämä, ja voivat siirtyä oppimaan heidän ympäristöstään.

Tavoitteena on, että opas on helppokäyttöinen ja päiväkodin henkilökunta pystyy käyttämään sitä mukana arjessa. Kestävään kehitykseen liittyvällä oppaalla pyritään integroimaan kierrätys, lajittelu ja uusiokäyttö osaksi päiväkodin arkea. Tämän teemme kertomalla oppaassamme erilaisia tapoja, joilla aiheita voi esitellä lapsille hausalla ja opettavaisella tavalla. Oppaamme tavoitteena on tuoda varhaiskasvatukseen käytännön menetelmiä, joiden avulla lapsille voi opettaa

kestävää kehitystä tukevaa toimintaa, ajattelua ja menettelytapoja. Oppaan tavoitteena on madaltaa kynnystä opettaa kestävää kehitystä lapsille erityisesti niille varhaiskasvatuksen kasvattajille, joilla ei ole tietoa tai kokemusta aiheesta ennestään. Tavoitteena on, että oppaan valmiiksi suunnitellut leikit ja toiminnot mahdollistavat aiheen opettamisen myös ilman aiempaa kokemusta kestävän kehityksen opettamisesta.

Vaikka opinnäytetyömme käsittelee kestävän kehityksen kasvattamista sekä ympäristökasvatusta, päädyimme keskittymään oppaassa vain kestävän kehityksen kasvatukseen. Oppaamme aiheet, kierrätys, uusiokäyttö ja kulutus, osuvat kestävän kehityksen kasvatuksen ytimeen. Nämä aiheet ovat jo valmiiksi vahvasti esillä päiväkodin jokapäiväisessä elämässä, ja niitä on helpompi toteuttaa arjen tilanteissa. Koemme myös, että kestävän kehityksen kasvatus tarjoaa laajemman perustan, jonka varaan rakentaa kasvatusta.

Olemme itse kiinnostuneita varhaiskasvatuksesta ja opettamisesta käytännössä, joten halusimme luoda henkilökunnalle välineen, jonka avulla tuoda aiheemme arkeen. Oppaan tavoitteena on antaa työntekijöille menetelmiä, joiden avulla tuoda kestävän kehityksen kasvatusta varhaiskasvatukseen, sekä luoda mahdollisuuksia lasten osallistumiseen lasten ehdoilla. Lasten osallisuus näkyy oppaassa lasten mahdollisuuksina vaikuttaa leikkien ja muiden toimintojen toteutukseen. Oppaassa on muun muassa Tuo minulle -leikki, jossa lapset saavat vuorotellen päättää, millaisen esineen muut lapset etsivät, sekä Lajittelun maa-meri-laiva-leikki, jossa lapset päättävät yhdessä, mitkä jätelaadut valitaan leikkiin. Uusiokäytön osuudessa esittelimme Korjausviikon, jonka aikana lapset valitsevat itse vaatteet tai esineet, joita korjaavat.

Oppaamme alussa kerromme, miksi tuottamamme opas on tärkeä sekä kannattava työkalu päiväkodin henkilökunnalle. Oppaan tarkoitus on tuoda lajittelun, uusiokäytön ja kulutuksen huomiointi ja sen opettaminen osaksi päiväkodin arkea. Opas tuo helppoja lähestymistapoja sekä menetelmiä arjen elämään, joiden avulla oppaan aiheita voi opettaa lapsille muun pedagogisen toiminnan lomassa.

Halusimme luoda oppaan varhaiskasvatuksen ammattilaisille tukemaan kestävän kehityksen kasvatusta päiväkodissa. Opas auttaa integroimaan aktiivista lajittelua, uusiokäyttöä ja kulutuksen vähentämistä päiväkodinkodin arkeen.

Kerromme myös lukijalle, mitä aiheita käsittelemme. Opas koostuu kolmesta aihealueesta: lajittelu, uusiokäyttö ja kulutus. Jokaiseen aiheeseen liittyen kerromme erilaisia leikkejä, askarteluita ja muuta toimintaa.

Pienten lasten kohdalla on hyvä ymmärtää ja huomioida, että ekologinen kestävyys on tekemisenä kokonaisvaltaista. Toimintaa ei voi irrottaa arkisista tilanteista pois erillisiksi osa-alueiksi. Tavoitteena onkin, että ekologinen ja kestävä toiminta ovat osa normaalista arkista tekemistä. (Parikka-Nihti 2011, 19.) Tämän vuoksi oppaan sisältöä pohtiessamme keskityimme arkielämän näkökulmaan erillisten toimintatuokioiden ja oppimishetkien sijasta.

Oppaan alkusivuilla on sisällysluettelo. Sisällysluettelo auttaa lukijaa saamaan paremmin käsityksen oppaan sisällöstä ja rakenteesta sekä etsimään oman mielenkiinnonkohteiseen tai käsitteillä olevaan tilanteeseen liittyvää tietoa. Oppaaseemme selkeyttä luovat hyvin rajatut erilliset aiheet: kierrätys, uusiokäyttö ja kulutus. Oppaan helppokäyttöisyyttä lisäävät arkikielen käyttö ammattisanaston sijasta sekä pitkien ja monimutkaisten virkkeiden välttäminen. Oppaaseen lisäämämme kuvat tuovat visuaalista tukea oppaan tulkitsemiseen.

Luvussa 7.2 kerroimme ESD:n eri osista. ESD:n ensimmäinen osa, oppiminen on oppaamme tarkoitus. Oppaalla pyrimme tuomaan kestävän kehityksen tukemisen arkielämään sekä osaksi rutiinia. Aiheesta oppimalla siitä tulee itsestään selvää ja vaivattomampaa. ESD on elinikäisen oppimisen prosessi, ja varhaiskasvatukseen integroitu kestävän kehityksen kasvatusta antaa otollisen pohjan sille.

Toisena ulottuvuutena oli tutkiva, toiminnallinen ja oppijakeskeinen pedagogiikka. Nämä ominaisuudet opettamisessa kuvaavat hyvin oppaidemme menetelmiä. Lajittelu-osuudessa lapset pääsevät tutkimaan maatumista Maatumiskokeilun kautta. Maatumiskokeilussa lapset tutkivat erilaisia jätteitä ja valitsevat

muutaman maatumiskokeiluun, jonka aikana selvitetään, kauanko jätteen maatumiseen kuluu aikaa.

Kolmantena ulottuvuutena oli oppimistulokset. ESD:n tavoitteelliset oppimistulokset ovat kuitenkin mielestämme liian monimutkaisia ja vaikeita varhaiskasvatukseen, joten emme niitä pyrkineet toteuttamaan. Oppaaseen kirjoittamiemme menetelmien haluttuina oppimistuloksina ovat mielenkiinnon ja toiminnanhalun herääminen ympäristöä, ja erityisesti luontoympäristöä, kohtaan.

Viimeisenä ulottuvuutena ja perimmäisenä tavoitteena on yhteiskunnallinen muutos. Oppaan avulla haluamme luoda pohjan kestäväan kehitykseen kasvamiseen. Kun lapset oppivat elämään huomioiden kestäväan kehityksen, on yhteiskunnan kokonaisvaltainen muutos vihreämpään tulevaisuuteen todennäköisempää. Pienten lasten kanssa tehtävällä työllä on merkittävä vaikutus tulevaisuuteen. Vastuulliset ympäristökansalaiset ponnistavat varhaiskasvatuksesta.

Luvussa 10 kerroimme lasten tavoista oppia oppimisen kehän pedagogiikan sekä havainnoimalla oppimisen kautta. Oppimisen kehän tietoisuusvaiheen teoria näkyy oppaassamme muun muassa lasten heräävänä ja nousevana mielenkiintona kierrätystä ja lajittelua kohtaan kierrätyskaapin avulla. Tutkimusvaiheessa lapsi alkaa itse tutkimaan kiinnostavaa aihetta. Tämä näkyy esimerkiksi haluna ottaa kierrätysroskakorit mukaan kotileikkiin. Selvittämissivussa lapsi hahmottaa samankaltaisuudet kotileikin kierrätyskoreissa sekä päiväkodin kierrätyskaapissa. Uuden tiedon pohjalta lapsi alkaa luontaisesti tekemään kokeiluja kierrätykseen ja lajitteluun liittyen.

Lapsen oppiessa havainnoinnin kautta havaintojen yhdistäminen muun muassa väreihin tukee oppimista. Tästä oppaassa esimerkkinä muistisääntö kierrätyskaappiin tai vastaavaan, jossa jätelaatu yhdistetään väriin; esimerkkinä punainen paperijäte ja sininen sekajäte.

11 SOSIAALIALAN KOMPETENSSIT

Yksi sosiaalialan kompetensseista on kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen ja erityisesti kyky asettua yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle (Diak 2021). Kestävän elämäntavan toteuttaminen vaatii ihmiseltä resursseja, joita ihmisellä ei aina ole varaa käyttää elämäntavan toteuttamiseen, esimerkiksi taloudellisen ahdingon tai mielenterveyteen liittyvien haasteiden aikana. Kestävän elämäntavan huomioiminen on etuoikeus, jota voivat harjoittaa ne, joilla siihen on varaa taloudellisesti, sosiaalisesti sekä psyykkisesti. Esimerkiksi kierrättämistä voi vaikeuttaa taloyhtiön puutteelliset jäteastiat sekä kierrätyspisteiden sijainti, joka on yleensä asuinalueiden reunoilla. Kaikilla ei ole myöskään varaa kustantaa useita jätekeräysastioita omaan pihaan, sillä jokaisesta jäteastiasta maksetaan erikseen jätteenkeräysryityksille. Myös päiväkodissa kestävään elämäntapaan keskittyvä kasvatus vaatii ryhmän, jolla ei ole muita aikaa ja resursseja vieviä haasteita. Esimerkiksi ryhmässä, jossa on paljon erityistä tukea tarvitsevia lapsia, täytyy keskittyä arjen sujuvaan pyörittämiseen, eikä esimerkiksi jokaisen roskan lajitteluun.

Toinen sosiaalialan kompetenssi on sosiaalialan eettinen osaaminen, joka näkyy oman ihmiskäsityksen ja arvomaailman merkityksen ymmärtämisellä asiakastyössä (Diak 2021). Valitsimme kestävä kehityksen päiväkodissa aiheeksemme, koska se on meille tärkeä sekä osa omaa arvomaailmaa. Ymmärrämme ettei kestävä elämäntavan huomioiminen kuulu kaikkien arvoperustaan. Tavoitteenamme on esittää kestävä elämäntavan tapoja muille hyvässä valossa sekä helposti omaksuttavasti sitä kuitenkaan pakottamatta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kestävä elämäntavan huomioiminen osana varhaiskasvatusta. Sitä toteutetaan päiväkodeissa, mutta riippuu työntekijöistä sekä heidän mielenkiinnon määräästä, kuinka paljon kestävä kehitystä halutaan huomioida.

Yhtenä kompetenssina on asiakastyön osaaminen, joka sisältää yksilöiden kasvun ja kehityksen tukemisen taitamisen (Diak 2021). Lisäksi tuetaan perheiden arkea

ja perheenjäsenten keskinäisiä suhteita. Kestävän kehityksen oppiminen tukee kasvua kestävään elämäntapaan sekä kasvua aktiiviseksi yhteiskunnan toimijaksi, jotka huomioivat toiminnoissaan kestävä kehityksen. Alicin (2013) tutkimuksen mukaan lapset tuovat päiväkodissa oppimansa ekologisen käyttäytymisen kotiin opettamalla oppimaansa läheisille. Tämä tukee perheen arkea sekä perheen välisiä suhteita, sillä yhdessä tekeminen kasvattaa perheen sisäisiä kiintymyssuhteita.

Sosiaalialan yhtenä kompetenssina on myös sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, joka ilmenee kyknä jäsentää hyvinvointiin ja kestäväan kehitykseen liittyviä paikallisia ja globaaleja haasteita sekä niiden vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoon (Diak 2021). Aiheeksemme valitsimme kestäväan kehityksen, joten se osuu suoraan kompetenssin ytimeen. Tarkastelemme kestäväan kehityksen kasvatusta päiväkodissa, joten keskitymme enemmän kestäväan kehityksen paikallisiin haasteisiin ja vaikutuksiin kuin globaaliin näkökulmaan.

Yhtenä kompetenssina on kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, joka ilmenee esimerkiksi kansalaisten osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksien edistämisenä sekä vaikuttamistyön hallitsemisena eri toimijoiden kanssa (Diak 2021). Kestäväan kehityksen kasvatuksen ja ympäristökasvatuksen lähtökohtana on osallisuus, joten kasvatusta toteuttaessa osallisuuskin toteutuu automaattisesti.

Sosiaalialan kompetenssi on myös tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatioosaaminen. Sosiaalialan ammattilainen osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehittämishankkeita. (Diak 2021.) Suunnittelimme ja toteutimme oppaan kestäväan kehityksen tuomiseen päiväkodin arkeen. Kestäväan kehityksen ja ympäristökasvatuksen opettamista toteutetaan tarpeen pakottamana, ei välttämättä tietoisena pedagogisena toiminta. Suunnittelimme siis oppaan arkikäyttöön, joka tähtää tavoitteelliseen kestäväan kehityksen kasvatukseen.

12 EETTISYYS

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012, 6–7) määrittelee mistä eettisesti hyväksyttävä ja luotettava tutkimus koostuu. Meidän opinnäytetyömme oli toiminnallinen, mutta myös meidän tuli työssämme huolehtia, että toteutamme eettisesti hyväksyttävää toimintaa. Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on velvollisuus huolehtia siitä, että niiden perus- ja jatkokoulutukseensa kuuluu hyvään tieteelliseen käytäntöön perehdyttäminen sekä tutkimusetiikan opettaminen.

Tiedeyhteisöt ovat määritelleet tutkimuksissa noudatettavat toimintatavat. Näitä toimintatapoja ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus sekä tarkkuus tutkimustyössä sekä tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Näitä, tutkimustapoja tulee käyttää tutkimusten yhteydessä. Opinnäytetyössämme olemme huolehtineet kyseisten toimintatapojen toteutumisesta muun muassa selkeiden ja korrektien lähdeviittausten sekä lähdekriittisyyden kautta.

Eettisesti hyvään tutkimukseen kuuluvat tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät, jotka ovat eettisesti kestäviä sekä noudattavat tieteellisen tutkimuksen kriteerejä. Tieteellisen tiedon olemukseen liittyvä avoimuus sekä vastuullisuus tulosten julkaisun yhteydessä ovat tärkeitä tekijöitä tutkimusta toteutettaessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Opinnäytetyössämme arvioimme tiedon luotettavuutta erityisesti internetlähteitä hankkiessamme. Selvitimme esimerkiksi internetsivujen kirjoittajia, ylläpitäjiä sekä kirjoittajien omia motiiveja kirjoitetuista aiheista.

Yhtenä eettisenä toimintatapana on huomioida tutkimuksessa muiden tutkijoiden työt ja saavutukset asianmukaisesti. Asianmukaisesti huomioiminen toteutuu, kun muiden tekemää työtä kunnioitetaan sekä heidän tuottamiin julkaisuihin viitataan asianmukaisesti. Muiden tutkijoiden tekemälle työlle sekä saavutuksille annetaan niille kuuluva arvo sekä merkitys tutkijan omassa tutkimuksessa sekä tutkimuksen tuloksia julkaistaessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Opinnäytetyössämme viittaamme muiden tutkijoiden tekemiin tutkimuksiin asianmukaisesti ja pidämme huolen, että tutkimuksen tekijät saavat ansaitsemansa tunnustuksen heidän tutkimuksiinsa viitatessamme.

Tutkimusta toteuttaessa tulee hankkia tarvittavat tutkimusluvut. Tietyissä tilanteissa vaaditaan myös eettisen ennakkoarvioinnin tekeminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Opinnäytetyötämme varten hankimme tutkimusluvan ennen yhteydenottoa yhteistyökumppaniin.

Opinnäytetyössämme keskityimme eettisyyden huomioimiseen erityisesti lähteiden kautta. Käytimme opinnäytetyössämme vain muutamia 2000-luvun alun lähteitä, loput lähteistä olivat 2010-luvun jälkeen julkaistuja. Vältimme vanhoja, esimerkiksi 1990-luvulla julkaistuja lähteitä, sillä halusimme, että opinnäytetyössämme on mahdollisimman ajankohtaista tietoa aiheestamme. Tarkastelimme lähteitä kriittisesti ja pohdimme, onko tieto luotettavasta ja mahdollisimman puolueettomasta lähteestä. Lisäksi halusimme varmistaa, että tieto on sellaista, jota voimme hyödyntää ja käyttää ammattikorkeakoulutason opinnäytetyössä.

13 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyömme johtopäätökset sekä jatkotutkimusehdotuksia. Kappaleen lopussa pohdimme opinnäytetyömme kokonaisuutta.

13.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyössämme tarkoituksena oli tuottaa opas päiväkodille kestävän kehityksen ekologisen ulottuvuuden opettamisesta ja huomioimisesta. Opinnäytetyössämme tavoitteena oli tarkastella näkökulmia, joiden avulla opetetaan ja huomioidaan kestävää kehitystä varhaiskasvatuksessa. Tavoitteenamme oli myös tuoda opinnäytetyön aihetta enemmän varhaiskasvatuksen arkeen esittelemällä sitä päiväkodin henkilökunnalle. Opinnäytetyön avulla tehty opas toteutui tarkoituksen mukaisesta ja keskittyy kierrätykseen, uusiokäyttöön ja kulutukseen päiväkodissa. Kestävää kehitystä päädyimme tarkastelemaan vain yhden teorian näkökulmasta, kestävän kehityksen ulottuvuudet, sillä se tarjosi kattavan kuvan kestävän kehityksen maailmasta rajaten kuitenkin samalla aihetta selkeästi. Kestävään kehitykseen liittyvää kasvatusta ja opetusta tarkastelimme kuitenkin useammasta näkökulmasta. Tavoitteemme mukaisesti tekemämme opinnäytetyö sekä opas tuovat kestävää kehitystä sekä kestävän kehityksen ekologista ulottuvuutta varhaiskasvatuksen kentälle.

Opinnäytetyön tavoitteena oli koota toiminnallinen opas uusiokäytöstä, kierrätyksestä sekä kulutuksesta vaasalaiselle Teeriniemen päiväkodille. Oppaan tarkoituksena oli, että se on arkeen integroitunut, helppokäyttöinen ja tukee varhaiskasvattajien työtä toteuttaessa kestävän kehityksen ekologista ulottuvuutta. Oppaassa tavoitteena oli, että tuomme käytännön menetelmiä, joilla lapsille voi opettaa kestää kehitystä. Oppaassamme käsitelimme uusiokäyttöä, kierrätystä ja kulutusta. Aiheita kävimme läpi leikkien, askartelujen ja tutkimusten avulla. Oppaan menetelmistä tuli yksinkertaisia, lyhyitä, selkeitä sekä arkeen sopivia. Oppaaseen valitsimme sellaisia menetelmiä, joita on helppo toteuttaa päiväkodissa jo esiintyvien

tilanteiden ja haasteiden mukaan. Oppaalle asettamat tavoitteet toteutuivat niiden mukaisesti.

Tavoitteena oli tuoda varhaiskasvatukseen kestävän kehityksen opetusta yksinkertaisten menetelmien avulla. Oppaan eri aihealueittain luokitellut toiminnat ja leikit ovat yksinkertaisia sekä selkeitä ja helposti toteutettavia. Oppaan tavoitteena oli madaltaa kynnystä opettaa kestävä kehitystä lapsille niiltä varhaiskasvatuksen kasvattajilta, joilla ei ole tietoa tai kokemusta aiheesta ennestään. Oppaan valmiiksi suunnitellut toiminnat ja leikit mahdollistavat aiheen opettamisen myös ilman aiempaa tietoa kestävän kehityksen opettamisesta.

Opinnäytetyötä sekä opasta tehdessämme opimme paljon uutta tietoa kestävästä kehityksestä niin ekologisesta ulottuvuudesta kuin sen ulkopuoleltakin. Tulemme itse tulevaisuudessa hyödyntämään oppimaamme sekä kokoamaamme opasta työssämme varhaiskasvatuksen opettajina.

13.2 Jatkotutkimusehdotukset

Kestävän kehityksen kasvatuksesta löytyi useita malleja, kuten Vihreä lippu ja Palloässät. Vihreä lippu on kestävän kehityksen ohjelma, joka ohjaa pitkäjänteiseen, tulokselliseen ja innostavaan toimintaan. Vihreä lippu -ohjelma on suunnattu muun muassa päiväkodeille ja kouluille. (Vihreä lippu, 2021). Palloässät on opetusmateriaali varhaiskasvatukseen, joka käy läpi kestävän kehityksen tavoitteita (Kierrätyskeskus, 2021.) Etsiessämme tietoa emme kuitenkaan löytäneet tutkimuksia siitä, ohjaavatko nämä tai muut kestävään kehitykseen suuntaavat opetuskokonaisuudet lasten toimintatapoja pysyvästi kestävämpään suuntaan. Hyvä tutkimusaihe olisi siis, jatkavatko lapset opittuja kestävä kehitystä huomioivia toimintamalleja opetuksen loputtua.

Uusia tutkimusaiheita aiheisiin liittyen voivat olla esimerkiksi lasten omat näkökulmat liittyen kestävään kehitykseen tai ympäristöön ja sen kunnioittamiseen. Tutkimusaiheena voi olla myös, miten kestävän kehityksen tapaa voidaan kehittää päiväkodeissa henkilökunnan näkökulmasta enemmän. Pitkäaikaisen

tutkimuksen voi tehdä tutkiessa kestävän kehitykseen liittyvää opetusta saaneiden lasten elämäntapoja ja toimintamalleja aikuisuudessa.

13.3 Pohdinta

Vaikka opinnäytetyöprojektin alussa aiheemme oli selkeä, sen näkökulma ja rajaus muuttui monesti ennen lopullisen näkökulman löytämistä. Kuten kerroimme Projektin vaiheet -luvussa, keräsimme projektin alussa monia eri malleja ja teorioita, joiden avulla pyrimme löytämään aiheellemme sopivan näkökulman, kunnes päätimme, mikä niistä sopi työhömmme.

Kestävään kehitykseen liittyviä toimet ovat varhaiskasvatuksessa toiminnan suunnittelemaan sivutuote. Kestävään kehitykseen liittyvää toimintaa ei usein suunnitelmallisesti toteuteta, mutta sitä tapahtuu esimerkiksi pienten väripaperipalojen säästämässä lasten omatoimisia askarteluhetkiä varten. Kestävää kehitystä toteutetaan myös huomaamattomasti esimerkiksi säästämällä tyhjiä maito-, voi- ja jogurttipurkkeja askartelu- ja leikkihetkiä varten. Tämä kaikki on kestävää kehitystä edistävää toimintaa.

Tiedonhankinnan sekä opinnäytetyön kirjoittamisen aikana löysimme monia teorioita, malleja ja kokeiluita, kuten vihreä lippu -ympäristöohjelma kouluille ja päiväkodeille, Palmerin puu-malli, joka keskittyy ympäristökasvatukseen sekä Palloässäät -materiaali, joka tuo kestävän kehityksen oppimista varhaiskasvatukseen. Keräsimme näitä sekä muita materiaaleja yhteen, mutta lopulta eri malleja ja teorioita oli liikaa, sekä kokonaisuutemme oli liian laaja ja rönsyilevä. Lopulta löysimme kestävän kehityksen ulottuvuudet, joka teoriana rajasi aihetta sopivasti antaen kuitenkin samalla kattavan kuvan kestävän kehityksen maailmasta.

Opinnäytetyön tekemisen haasteiksi nousivat tiedon soveltaminen. Vaikka tietoa lopulta löytyi tarvittavasti, teorian muuttaminen käytännön toteuttamiseksi osoittautui haasteelliseksi. Tämä kuitenkin todennäköisesti johtuu omasta kokemattomuudesta varhaiskasvatuksen alalla. Kokeneemmat varhaiskasvatuksen

työntekijät olisivat varmasti osanneet helpommin keksiä tapoja soveltaa teoriaa käytännöksi.

Haasteeksi koimme myös tiedon pirstaloituneisuuden. Vaikka tietoa löytyikin reilusti, se löytyi usein pieninä tiedon palasina monista kirjoista, tutkimuksista ja erilaisista ohjelmista. Monen pienen tietopakkausten hallinta suurena kokonaisuutena osoittautui haasteelliseksi ja välillä hankalaksi ymmärtää. Yksittäisten tiedonmurujen seasta oli myös vaikea löytää aiheeseemme olennaiset asiat sekä itselle sopiva kokonaisuus. Siksi lopulta päädyimmekin kestävän kehityksen ulottuvuuksiin, sillä se on suurempi kokonaisuus itsessään sekä tarjosi tietoa kestävästä kehityksestä yhteiskunnan jokaiselta kantilta; ekologiselta, sosiaaliselta, taloudelliselta sekä kulttuuriselta. Tämä valinta auttoi luomaan selkeän ja yhteneväisen lopputuloksen, jossa asiat nitoutuvat yhteen.

Toinen opinnäytetyön haasteista on teorian ja tiedon pirstaloituneisuus. Aiheesta ei löytynyt yhtä suurta kokonaisuutta, vaan kirjoista löytyi pieniä osuuksia ja yksittäisiä lukuja aiheeseemme liittyvää teoriaa. Toiseksi ongelmaksi osoittautui koulumme suunnittelema aika opinnäytetyöprojektia varten. Opinnäytetyö aloitettiin keväällä yhteisesti koko vuosikurssin kanssa, mutta suurin osa työstä oli tarkoitus tehdä kesän aikana. Kesällä opettajamme kuitenkin olivat lomalla, eivätkä siis tavoitettavissa. Tästä johtuva ohjauksen saamisen mahdottomuus viivästytti työtämme, sillä koimme, että olisimme tarvinneet enemmän tukea opinnäytetyöprojektin aikana, erityisesti projektin alkupuoliskolla.

Haasteista huolimatta onnistuimme luomaan opinnäytetyöstä järkevän ja yhtenäisen kokonaisuuden, vaikka tieto aiheesta oli pirstaloitunutta. Saimme yhdisteltyä opinnäytetyössä käsiteltävät aiheet yhdisteltyä siten, että ne tukevat toisiaan sekä työtä kokonaisuutena. Onnistuneen teoriavalinnan tukemana opinnäytetyömme rajaus sopi täydellisesti sekä opinnäytetyön että oppaan tarkoituksiin ja tavoitteisiin.

Opinnäytetyöhön valitut tutkimukset tukivat aihettamme, sillä niiden mukaan lapset, joille opetetaan ekologisia elämäntaitoja, todennäköisesti jatkavat taitojen käyttöä myöhemmin elämässä sekä kannustavat heidän lähipiiriään omaksumaan ekologisempia elämäntapoja. Oppimiseen liittyvät teoriat sopivat myös hyvin opinnäytetyöhömmme, koska niiden avulla on helppo soveltaa työssämme esitetyjä teorioita varhaiskasvatukseen.

Opas soveltuu kestäväen kehityksen ekologisen ulottuvuuden opetukseen, koska se tuo aiheen varhaiskasvatuksen arkikäyttöön hyvin konkreettisella tavalla. Opas myös tarjoaa useita tapoja kierrättämisen, uusiokäytön sekä lajittelun opettamiseen. Opas ei ole liian laaja, vaan sopivan lyhyt ja helppolukuinen. Opasta on helppo laajentaa itsenäisesti ja sen avulla voi muokata esimerkiksi muita leikkejä kestäväen kehitykseen keskittyvän kasvatuksen mukaisiksi. Opas tuo kestäväen kehitykseen keskittyvää kasvatusta päiväkotiin sekä pyrkii herättämään mielenkiinnon aiheeseen. Oppaan avulla pyritään tuomaan aihetta esille myös varhaiskasvatuksessa sekä innostamaan henkilökuntaa aiheeseen liittyen.

Opasta kootessa leikkejä ja ideoita tuli valtavasti mieleen. Lopuksi pohdimmekin, mitä haluamme, että oppaaseen laitetaan ja miten saamme oppaasta järkevän ja selkeän kokonaisuuden. Tulimme lopputulokseen, ettei kestäväen kehityksen kasvatukseen liittyvää toimintaa ollut vaikeaa keksiä.

Kuten olemme tässä opinnäytetyössä jo näyttäneet, lapset, joita on varhaislapsuudessa opetettu kestävästä kehityksestä sekä sen huomioimisesta elämän toiminnoissa, jatkavat oppimiaan toimintamalleja myös tulevaisuudessa. Lapset myös opettavat omaa lähipiiriään aiheesta sekä kannustavat heitä huomioimaan kestäväen kehityksen omissa elämässään.

Päiväkodin näkökulmasta kestäväen kehityksen näkökulma tulee kasvamaan vuosien aikana, ja sitä myös huomioidaan lisääntyvässä määrin jo nykyhetkessä. Päiväkodeissa ympäristöä ja sen huomioimista toiminnassa käsitellään ja käydään läpi yhä enemmän. Myös lapset ovat kiinnostuneita heitä ympäröivästä maailmasta,

sen ilmiöistä ja tapahtumista. Tämän valmiiksi olemassa olevan kiinnostuksen vuoksi on mielekästä lähteä tutkimaan kestävästä kehityksestä, sen toteutuksesta sekä vaikutuksesta sekä lapsen omaan ympäristöön kuin globaaliin maailmaan.

LÄHTEET

Alici, S. 2013. Recycle, reduce, reuse education for kindergarten children. Viitattu 12.2.2021. <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12616399/index.pdf>

Asmatulu, R. & Asmatulu, E. 2011. Importance of recycling education: a curriculum development at WSU. Journal of Material Cycles and Waste Management 13, 131-138.

Cantell, H., Aarnio-Linnavuori, E. & Tani, S. 2020. Ympäristökasvatus – kestävän tulevaisuuden käsikirja. Jyväskylä. PS-Kustannus.

Carmichael, D. 2003. Project management framework. Boca Raton. CRC Press.

Diak. 2021. Sosionomi (AMK) -koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset eli kompetenssit. Viitattu 14.2.2021. <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#9db74572>

Energiapolku. 2018. Varhaiskasvatus/Småbarnspedagogik. Viitattu 15.2.2021 <https://vasagymnasium.fi/energy/2018/02/07/forskolan/>

Earth Overshoot Day. 2021a. About Overshoot Day. Viitattu 28.03.2021. <https://www.overshootday.org/about-earth-overshoot-day/>

Earth Overshoot Day. 2021b. Country Overshoot Days. Viitattu 28.03.2021. <https://www.overshootday.org/newsroom/country-overshoot-days/>

European Environment Agency. 2011. Earnings, jobs and innovation: the role of recycling in a green economy. Kööpenhamina. Office for Official Publications of the European Union.

FEE Suomi. 2014. Elinkaariajattelu. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Viitattu. 24.10.2020. https://www.ymparisto.fi/fi-fi/kulutus_ja_tuotanto/resurs-sitehokkuus/elinkaariajattelu

FEE Suomi. 2017. Mitä ympäristökasvatus on?. Verkkolehti 2017,2. Viitattu 6.11.2021. <https://feesuomi.fi/lehti/mita-ymparistokasvatus-on/>

Finto. 2015a. Arvokasvatus. Viitattu 27.8.2020. <https://finto.fi/keko/fi/page/p60>

Finto. 2015b. Kestävän kehityksen kasvatus. Viitattu 22.8.2020. <https://finto.fi/keko/fi/page/?uri=http%3A%2F%2Fwww.yso.fi%2Ffonto%2Fkeko%2Fp61>

Karila, K. 2017. Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka?. Teoksessa Nyt on pedagogiikan aika. Lastentarhanopettajaliitto. Viitattu 16.2.2021. <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>

Kestavakehitys.fi. 2020. Mitä on kestävä kehitys?. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 20.8.2020. <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>

Kierrätyskeskus. 2021. Viitattu 24.9.2020. https://www.kierratyskeskus.fi/ymparistokoulutus/kasvattajien_kurssit_ja_materiaalit/opetusmateriaalit/palloassat

Kotimaisten kielten keskus. 2020. Ohjeita ohjeiden tekijöille. Viitattu 3.9.2020. https://www.kotus.fi/ohjeet/virkakieliohjeita/ohjeita_ohjeiden_tekijoille

Kymäläinen, H-R. Lakkala, M. Carver, E. & Kamppari, K. 2016. Opas projektityökentelyyn. Helsingin yliopisto. Viitattu 3.9.2020. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/160099/Opas_projektity%C3%B6skentelyyn_2016.pdf?seq

L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 25.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp445872848> Valtion säädöstietopankki
Finlex, ajantasainen lainsäädäntö

Opetushallitus. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 16.2.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetushallitus. 2021. Mitä on varhaiskasvatus?. Viitattu 18.4.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Opetushallitus & Kataja, E. 2018. Osallisuus varhaiskasvatuksessa -videosarja. Viitattu 17.8.2020. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä, Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä. PS-kustannus.

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja, Kasvua kohti kestävä kehitys. Lasten keskus. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu. 2015. Viitattu 9.8.2020. <https://finto.fi/keko/fi/page/p61>

Pyhälähti, M. 2002. Käyttö- ja kokoamisohjeet – haaste tekstintekijälle. Viitattu 3.9.2020. <https://www.kielikello.fi/-/kaytto-ja-kokoamisohjeet-haaste-tekstintekijalle>

Silfverberg, P. 2007. Ideasta projektiksi - Projektinvetäjän käsikirja. Konsulttitoimisto Planpoint Oy. Helsinki.

Siegmar, O. & Pensini, P. 2017. Nature-based environmental education of children: Environmental knowledge and connectedness to nature, together, are related to ecological behaviour. *Global Environmental Change* 47, 88–94.

Stormossen. 2020. Toiminnan kuvaus. Viitattu 8.9.2020. <https://www.stormossen.fi/yrityskuvaus/>

Turja, L. 2017. Tiedekasvatus ja lapsen tutkiva toiminta. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja, 178-195. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Jyväskylä. PS-kustannus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

UNESCO. 2014. Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development. Pariisi. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Vaasan kaupunki. 2017a. Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 28.10.2020. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/9452548>

Vaasan kaupunki. 2017b. Vaasan varhaiskasvatuksen energia ja kestävän kehityksen suunnitelma. Vaasa.

Vihreä lippu. 2021. Vihreä lippu. Viitattu 18.4.2021. <https://vihrealippu.fi/vihrealippu/>

LIITE 1
OPAS

EI (SIIHEN) ROSKIKSEEN!

Opas kierrättämisen ja uusiokäytön
lisäämiseen sekä kulutuksen
vähentämiseen päiväkodille

Milja Kekkonen ja Heta Latvala
Vaasan ammattikorkeakoulu
2021

SISÄLLYSLUETTELO

OPPAAN SISÄLTÖ.....	3
LAJITTELU	4
UUSIOKÄYTTÖ	8
KESTÄVÄ KULUTUS.....	12

OPPAAN SISÄLTÖ

Tämän oppaan tarkoitus on tuoda lajittelun, uusiokäytön ja kulutuksen huomiointi ja sen opettaminen osaksi päiväkodin arkea. Oppaamme tuo helppoja lähestymistapoja sekä menetelmiä arjen elämään, joiden avulla oppaan aiheita voi opettaa lapsille muun pedagogisen toiminnan lomassa.

Halusimme luoda oppaan varhaiskasvatuksen ammattilaisille tukemaan kestävän kehityksen kasvatusta päiväkodissa. Opas auttaa integroimaan aktiivista lajittelua, ja uusiokäyttöä sekä kulutuksen vähentämistä päiväkodinkodin arkeen.

Opas on tarkoitettu 3-5 -vuotiaiden ryhmään.

Opas koostuu kolmesta aihealueesta: lajittelu, uusiokäyttö ja kulutus. Jokaiseen aiheeseen liittyen kerromme muun muassa erilaisia leikkejä, askarteluita ja muuta toimintaa.

LAJITTELU

LAJITTELUN MAA-MERI-LAIVA

Maa-meri-laiva –leikki, mutta kolmella eri viivoilla on eri jätelaadut. Esimerkiksi bio-, muovi-, metalli-, lasi- ja paperijäte. Leikin vetäjällä on lista eri roskista. Jos huudetaan esimerkiksi banaanin kuori, tulee lasten juosta biojätteen kohdalle. Lapset saavat leikin alussa päättää, mitkä kolme jätelaatua otetaan mukaan.

TUO MINULLE

Leikin vetäjä huutaa esimerkiksi, ”tuo minulle jotain muovista”, ja lapset etsivät esineen, mikä on tehty muovista. Käydään läpi kaikki jätelaadut ja niihin sopivat roskat. Esim. bio, muovi, metalli, lasi, kartonki, paperijäte. Jokaisella kierroksella eri lapsi saa päättää minkälaisen esineen muut lapset etsivät.

6

MUU TOIMINTA

- Kotileikkiin omat kierrätysroskakorit
- Kierrätyskaappi
 - Muistisääntö kierrätyskaappiin:
Pinkki biojäte, punainen paperijäte, sininen sekajäte, musta muovijäte, liila lasijäte
- Siivotessa myös roskien lajittelu,
esim. askartelukartongin hukkapalat ja paperinpalat eri roskakoriin kuin piippurassit
- Maatumiskokeilu
Tutkitaan lajiteltujen jätteiden maatumisaikoja. Kannelliseen purkkiin kaivetaan ulkoa multaa, ja purkkiin laitetaan jätteen pala maatumaan. Tutkittavia jätteitä voivat olla esimerkiksi banaanikuori, sanomalehti ja talouspaperi (maatumisajat 2-6vko). Koe toimii parhaiten ulkona.

OMIA IDEOITA

UUSIOKÄYTTÖ

KORJAUSVIIKKO

Lapset harjoittelevat itse valitsemiensa tavaroiden tai vaatteiden korjaamista. Esimerkiksi rikkinäisen lelun liimaaminen takaisin kasaan, pehmolelun irronneen korvan ompeleminen takaisin tai vaatteeseen tulleen reiän paikkaaminen.

Lapset voivat tuoda rikkinäiset vaatteet tai lelut joko kotoa tai korjata päiväkodin rikkinäisiä leluja.

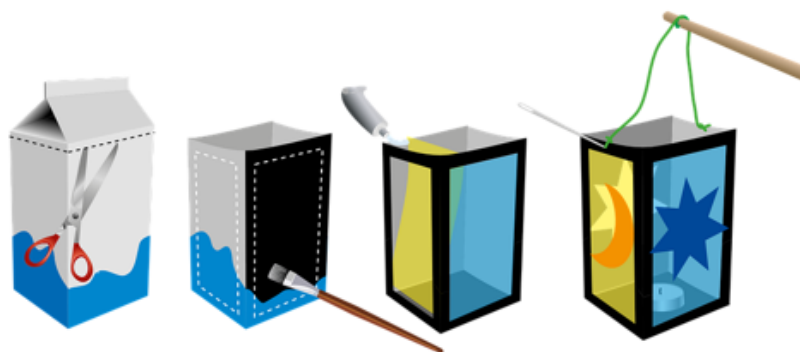
Korjauspakki lapsille ryhmään, esim. liimaa ja teippiä, neula ja lankaa, pieni vasara, ruuvimeisseli ja muuta tarpeellista.

HUKKAPALAT

Palapelin palat, pelinappulat ja muut → kerätään hukkapaloista varaosapankki. Voi ottaa omaan peliin tai keksiä uusia leikkejä. Rikkinäisen kuvakirjan sivuista kuvia askarteluun

MUU TOIMINTA

- Vanhoista tai rikkinäisistä vaatteista ommellaan oma istuintyyny piirille tai pehmolelu lepoaikaan
- Hukkapaperista ja hylätyistä piirustuksista tehdään askarteluun paperimassaa
- Vanhoista vaatteista, lakanoista tai muusta kangasjätteestä lapsille pyykkipussit kertakäyttöisten muovipussien sijalle
- Tyhjästä ja pestystä maitotölkeistä voi askarrella esimerkiksi ulkolyhtyjä.

OMIA IDEOITA

KESTÄVÄ KULUTUS

- Resurssien jakaminen ja kierrättäminen päiväkodin eri ryhmien kesken.
 - Lasten osallistaminen esim. pelien ja lelujenvalitsemisessa

- Paperilennokkikisa
 - Lennokit tehty vanhoista, nimettömistä ja puolivalmiista piirustuksista

- Ruokahävikin seuranta
 - Punnitaan päivittäin, paljonko ruokahävikkiä syntyy. Miten hävikkiä voi vähentää?

- Veden kulutuksen seuranta
 - Käsien pesu ämpärin päällä. Katsotaan, paljonko vettä kuluu yhden käsienpesun aikana sekä kun kaikki ryhmän lapset pesevät kätensä. Voiko veden kulutusta vähentää?

- Hukkapaperilaatikko
 - Askartelusta yli jääneet pienet väripaperin palat laatikkoon, josta lapset voivat ottaa oma-aloitteeseen askarteluun
- Vihkoon piirtäminen erillisten paperien sijasta
- Omien käsipyyhkeiden käyttö vähentämään paperijätettä

OMIA IDEOITA